

İLİŞKİSEL SOSYOLOJİ

Ontolojik ve Teorik Yönelimler

Editörler

Christopher Powell

François Dépelteau

Çeviren

Özlem Akkaya

Yayına Hazırlayan

Ali Esgin

Güney Çeğın

phoenix

İçindekiler

Takdim: POTANSİYEL BİR PARADİGMAYA DOĞRU İlişkiselci Bir Sosyolojinin Vaatleri	9
<i>Ali Esgin ve Güney Çeğin</i>	
Giriş.....	15
<i>Christopher Powell ve François Dépelteau</i>	
İlişkisel Sosyolojiye Feminist Başlangıçlar.....	33
<i>Sarah Redshaw</i>	
İlişkisel Sosyoloji ve Tarihsel Materyalizm Üç Diyalog Başlangıcı	53
<i>Kenneth Fish</i>	
İlişkisel Sosyoloji, Teorik Anti-Hümanizm ve İnsan-Dışı Meselesi	79
<i>Craig Mcfarlane</i>	
Sosyolojiyi Dinamik İlişkilere Odaklanarak Geliştirmek ..	111
<i>Debbie Kasper</i>	

İlişkiler Üzerine Norbert Elias: Öngörüler ve Perspektifler.....	141
<i>Charalambos Tsekeris</i>	
İlişkisel Bir Sosyolojik Paradigma Uygulamak İçin Eleştirel Stratejiler: Bourdieu ve Vahşi Sosyolojik Teorik Mücadeleler.....	167
<i>Christopher Thorpe</i>	
Etkileşimler, Bitişiklikler ve Beğeniler: İlişkisel Sosyolojide “İlişkileri” Kavramsallaştırmak	193
<i>Nick Crossley</i>	
Kolektif Düşünümsellik: İlişkisel Bir Örnek	225
<i>Margaret S. Archer</i>	
“İlişkisel Dönüş”ün Yönü Nedir?	251
<i>François Dépeltau</i>	
Kökten İlişkicilik: Bir Öneri?	285
<i>Christopher Powell</i>	
Mücadele Dili Olarak İlişkisel Sosyoloji.....	315
<i>Mustafa Emirbayer</i>	
Yazarlar Hakkında.....	319
Kaynakça.....	325
Dizin.....	347

Takdim:

POTANSİYEL BİR
PARADİGMAYA DOĞRU

İlişkiselci Bir

Sosyolojinin Vaatleri

Ali Esgin ve Güney Çeğin

Türkiye'deki cari sosyoloji alanının tözcü yatkinlıklarca kuşatılmış olduğu, bugün için gözüpek tüm bilim insanları tarafından kabul edilegelen bir gerçek. Bu edisyonun çeviri editörlerinden birinin de dahil olduğu *Tözcülüğün Tasfiyesi*'nden (2012) bu yana değişen pek de bir şey yok. Aksini beklemek de şu an için safdillik olur. Dolayısıyla *cepheden saldırı* için epeyce çalışmak gerekiyor. Toplumsal varlıkların herhangi bir "asli" manaya sahip olmadığı öncülünün, sosyolojik bir araştırma tasarımının sıhhati açısından ne denli belirleyici olduğunu ikrar etmiş çok az kişi var alan içinde ne de olsa.

Peki, tözcü kavrayış konusundaki ısrarcılığın ardında ne olabilir? Ya da soruyu şöyle formüle de edebiliriz: Ortakduyusal gerçeklik algısını ilga edebilecek ilişkiselci bir yol/yordam neden bu denli güç onaylanmakta?

Tabii ki birinci ve en temel cevap, Pierre Bourdieu'nün sayısız metinde ifade ettiği üzere, tözcü algının, kullandığımız

dile kayıtlı oluşu, ki; bu dil, ilişkilerden ziyade şeyleri, süreçlerden ziyade durumları ifade etmeye uygun. Velhasıl kendisi de toplumsal gerçekliğin parçası ve paydaşı olan sosyolog için evvela yapılacak iş bu algıdan hızlıca kopmak. Sadece zor değil, bir hayli de zahmetli bir meseleden bahsediyoruz. Örneğin ülkemizde kaç sosyolog *Expected Miracles: Surgeons at Work*'un (1991) yazarı Joan Cassell gibi neredeyse üç senesini ameliyathane'de geçirebilir ve cerrah figürü etrafında oluşan *ortakduyusal takdisi* yapıbozumuna uğratar [burada sorun elbette salt allaturca akademisyenimizin tembelliğiyle ve konformizmiyle ilişkili değil, kurumsal tahditlerin pespayeliğini de konuşmak gerekiyor; ama yine de tözcülük sadece bir sosyologun metodolojik zaafına değil, kurumun hiyerarşik ve atıl dokusuna da sirayet etmiş durumda şüphesiz]. Kıssadan hissesi masa başından kalkıp ellerimizi mutfakta kirletmek için evvela tözlerin sağladığı rehavetten kurtulmamız gerekiyor. Velhasıl toplumsal gerçeklik tüm kompleksliğiyle öyle kolayca avucumuza alamayacağımız bir akışa sahip.

İkinci cevap ise bizzat kulak şahidi olduğumuz bir "apriorik bilgiçlik"e dair. "Sosyoloji tanımı itibariyle zati ilişkilerle iştigal etmiyor mu, ne gerek var bu neolojizme canım?" ya da "Diyalektik mefhumu var iken ilişkiselselciliğe neden ihtiyaç duyuyorsunuz ki?" türünden Marksizan pek çok karşıçıkış. Netleştirelim: Bir kere bu yaklaşımın sosyal bilimlerde yeni olduğunu söylemek mümkün değil! Marx'tan Simmel'e oradan da Elias'a kadar çoğu ustanın kanonik metinlerinde ilişkiyel bakış açısı zaten mevcut. Bourdieu, Tilly, Archer gibi daha yakın dönem ustalarının bu perspektifi vurgulaması ise belki de bir *projeden paradigmaya* gidişin köşe taşlarını ortaya koyma ihtiyacından kaynaklanıyor olabilir. Her ne kadar metateorik bir konsensüs inşası bağlamında yeterince mesafe-

nin kat edilmediği aşıkâr da olsa, ilişkiseldi sosyoloji tasavvurları arasında bir hemzemin yaratma arzusu bugün dünden daha fazla gündeme geliyor. Ayrıca "ilişkiseldi" terimi, "diyalektik" teriminin yüklediği felsefi ve tarihsel arkaplandan ayrışık olması hasebiyle, araştırma sürecinde teknik kullanıma daha müsait.

Türkiye'deki cari sosyolojinin tözcü yatkinlıklara bu denli sıkı sarılması ve bunları sürekli yeniden üretmesinin başka nedenleri de var elbette. Fakat işi zora sokan asıl şey, sorunun Türkiye'deki hâkim sosyoloji algısının ve bu algıyı somutlaştıran pratiklerin kendine özgü açmazlarıyla doğrudan ilişkilili olması. Bir kere Türkiye'deki sosyoloji tahayyülü, yatkinlıklardan kopuşun temel şartı olan düşünümsellik mevhumundan oldukça uzak. Hal böyle olunca, Türkiye'deki özellikle hâkim sosyoloji tahayyülü ve buna bağılı pratikler metateorik tartışmalara ve dolayısıyla ontolojik dönüşlere çok fazla manevra alanı bırakmıyor. Meseleyi yine Bourdieu'nün ifadesiyle tanımlarsak; sosyologlarımızın, yani toplumsal dünyayı nesneleştirmeyi meslek edinenlerin, kendi kendilerini nesneleştirme yeteneğini çok ender olarak gösterdiklerini söyleyebiliriz. Hatta daha da ötesine geçip, alanı temsil eden -bu tartışmaların çoğundan bihaber-sosyologlarımızın, büyük bir kısmının düşünümsellik şöyle dursun, soyutlanmış deneyimci bir anlayışla, sosyolojiyi anketçilikle eşitleyerek toplum mühendisliğine soyunduğunu, üstelik bunu yegâne sosyoloji pratiği olarak görüp aksini iddia edenlere ısrarla kulak tıkadıklarını bile iddia edebiliriz. Kastedilen bu sosyoloji anlayışı çerçevesinde hangi konuyu ele alırsa alsın sosyoloğun bilim pratiği, seçtiğin bir örneklemden veri topla, bulgularını istatistiksel veriler haline getir, elde ettiğin sonuçları tablolaştırarak özetle mantığına bürünmekte/indirgenmektedir. Teorik bağı-

lamaları ve sosyal gerçekliğin gizli yönlerine sirayet edebilme gayesini daha en başından es geçen bu anlayışın haliyle düşünümsellik mevhumunu ya da sosyoloğun kendi pratiklerini değerlendirmesi zorunluluğunu da atlaması boşuna değil. Bu anlayışın Türkiye özelindeki ideoloji bağımlı egemenliği aslında yatkinlikların kemikleşmesinin de baş müsebbibi. Ortakduyusal (ya da doxa nitelikli) tahayyüller çerçevesinde sürdürülen sosyoloji pratikleri böylece kendini sürekli yeniden üretmeye mahkûm oluyor.

Bu koşullar altında, sosyoloğun araştırma nesnesiyle kendisi arasında kurduğu ilişkiyi nesneleştirilmesi anlamına gelen düşünümsellik ya da self-refleksif bilinç canlandırılmadan bütün bunları konuşmak daha en başından beyhude bir çaba gibi görünüyor. Sosyolojiyi toplum mühendisliği olarak kavrayan ve sorun olarak gördüğü her konuyu salt anket tekniğiyle (hatta bazen daha önceki anketlere birkaç soru ekleyerek hazırlanmış anketlerle) analiz etme! becerisini gösteren veyahut sosyoloji yapmayı, hiç alan deneyimi olmadan ya da veri kullanmadan her konuda kanaat üretmek olarak gören sosyologlarımıza ilişkisel sosyolojiyi anlatmak neredeyse imkansızlaşıyor.

Sosyal teorinin toplumsal gerçekliği yansıtması gerektiği kabulünden yola çıkan ilişkisel sosyoloji işte tam da bu türden kemikleşmiş yatkinlikları kırmak, ortakduyusal karakterli sosyoloji anlayışlarının farkında bile olmadığı açmazları aşmak ve daha önemlisi, bütün bu hengâmede yönümüzü bulmak için bize kavramsal bir alet takımı sunuyor. İlişkisel sosyoloji; kendimizi bulmak, bizi bilimsel kötürümler haline getiren yatkinliklardan kurtulmak için lazım gelen “ontolojik bir dönüş”ün anahtarı gibi görünüyor.

Gelelim vaatlere. İlki *araştırma pratiğine* ilişkin. Sosyolojinin asli nesnelere [örneğin birey, toplumsal grup ya da kurum] görünür formlarıyla kurulacak dolaysız ilişkiye neşter vurmak suretiyle "ilişkisel perspektif", toplumsal varlıkların diğer varlıklarla mukayese edildiklerinde bir mana kazanaacağı varsayımından yola çıkar. Gözümüzün önündeki apaçık olgulardan ziyade onları farklılaştıran ya da bir araya getiren ilişkilerin yapısına odaklanır. Aranılan/keşfedilecek olan bireyin veya grubun içkin özelliği değildir. Aksine onların ilişkisel bağlarını inşa etmemiz gerekir. Başta da vurguladığımız üzere bu tarz bir düşünme/görme yatkınlığı (a) kapsamlı bir araştırma pratiğini teşvik edecek, (b) sosyologa refleksif bir hassasiyet kazandıracaktır. Nesnenin kimileyin bizi baştan çıkarma gücüne kimileyin de nesneyle denetimsiz ilişki içine girme tuzağına karşı tetikte olmamız araştırma sürecinin en kilit noktasıdır. Bu bağlamda ilişkilcilik (c) alan içindeki pozisyonumuzu, hislerimizi ya da fikirlerimizi nesneye yansıtma ve böylelikle de ona kısa devre yaptırma faaliyetinden bizi uzak tutacaktır.

Malatya-Denizli, 2015

Giriş

Christopher Powell ve
François Dépelteau

İlişkisel Sosyoloji Nedir?

İlişkisel sosyoloji nedir? En geniş anlamıyla ilişkisel sosyoloji, toplumsal hayatı toplumsal ilişkileri inceleyerek araştırır. Sosyoloji disiplininin tarihi boyunca, sosyologlar çalışmalarını birbirinden farklı çeşitli nesnelere birine ya da diğerine odaklanarak tanımlamışlardır. Bu nesnelere listesi uzundur; klasik gelenek bize toplumsal olguları, toplumsal davranışı, toplumsal sınıfları ve toplumsal formları vermiştir; geçmiş yüzyıl ise sembollerini, sistemleri, çıkar gruplarını, kurumlarını, etno-metotları, pratikleri, kimlikleri, işaretleri, söylemleri ve diğer pek çok şeyi bu listeye eklemiştir. Bu farklı analiz nesnelere her biri sosyolojide işlevselcilik, çatışma teorisi, etkileşimcilik, etnometodoloji, eleştirel teori, feminizm, kültürel sosyoloji vb. gibi farklı bir projeyi tanımlamaya yardımcı olmuştur. Bir anlamda ilişkisel sosyoloji de onları gibi farklı bir analiz nesnesiyle ve bu nesneyi incelemekte kullanılan farklı yaklaşımlarla tanımlanan bir projedir. İlişkisel sosyologlar toplumsal ilişkileri incelerler. Fakat bunu nasıl yaptıkları ve “toplumsal ilişkilerden” tam olarak ne kastettikleri bir ilişkisel sosyologdan diğerine kayda değer ölçüde değişiklik gösterir.

Bu kitap ve beraberindeki *Applying Relational Sociology: Relations, Networks, and Society* (İlişkisel Sosyolojiyi Uygulamak: İlişkiler, Ağlar ve Toplum) ilişkisel sosyologların yaptıkları işi tanımlamalarının muhtelif biçimleri hakkında kabataslak bir kılavuzdur.

Sosyal teoride ilişkisel fikirler en azından Georg Wilhelm Friedrich Hegel'e kadar uzanır ve Karl Marx, Georg Simmel, Ernst Cassirer, Norbert Elias, Pierre Bourdieu, Michel Foucault, Seyla Benhabib, Bruno Latour ve Nancy Chodorow gibi çığır açan teorisyenlerin eserlerinde belirgin bir rol oynar. İlişkisel sosyoloji ne yaptığını bilen bir proje olarak, büyük ölçüde Mustafa Emirbayer'in tetikleyici çalışması "Manifesto for a Relational Sociology"sinin (İlişkisel Bir Sosyoloji İçin Manifesto) verdiği cesaretle, 1990'larda şekillenmiştir. Bu projede yer alanlar müşterek bir şekilde çalışmalarını sosyal bilimlerdeki hem bütüncül hem de bireyci düşünüşün karşısında konumlandırmışlardır. Dolayısıyla, örneğin Emile Durkheim'in "The Rules of Sociological Method"da (Sosyolojik Yöntemin Kuralları) toplumsal olguları tarihin belli bir anında var olan ve bireylerden ayrı bir gerçekliğe sahip gerçek "şeyler" olarak tanımladığı yerde, ilişkisel sosyologlar toplumsal olguları ayrı bir gerçeklik düzeyinde değil bireylerin hayatına içkin bir şekilde faaliyet gösteren etkime ve etkileşim cereyanlarının teşkil ettiği süreçler olarak düşünürler. Buna karşın, Max Weber'in *Economy and Society*'de (Ekonomi ve Toplum) sınıf, statü ve iktidar gibi toplumsal nitelikleri bireylere atfedilen ("yaşam şansları" gibi) özellikler temelinde tanımladığı, toplumsal ilişkilerin kendisini bireyseli temelde (bireylerin davranışlarının karşılıklı olarak birbirine yönlendirilmiş olma olasılığı olarak) tanımladığı ve din, etnisite ve devlet dâhil her tür kolektif olgunun bireylerin öznel açıdan anlamlı, güdülenmiş davranışları temelinde anla-

şılmasını önerdiği yerde, ilişkisel sosyologlar daha ziyade bireylerin nasıl olup da neredeyse her zaman diğerleriyle karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin ağına düştüğünü ve teorik açıdan bile ilişkisel bağlamlarından ayrı bir şekilde anlaşılamayacaklarını vurgulamaya eğilimli olmuşlardır.

Dolayısıyla örneğin iktidarı bazılarının daha fazla diğerlerinin ise daha az sahip olduğu ya da hiç olmadığı ve bu nedenle verili herhangi bir durumda mevcut ya da namevcut olabilen bir tür madde olarak mı görüyoruz; yoksa bir ilişkiler alanının sonucu, aktörler arasında cereyan eden ve bu nedenle (eşitsiz bir şekilde de olsa) herkesi içeren ve her durumda bulunabilecek bir şey olarak mı görüyoruz? Kimliği bir öz olarak, her bireyin kendisiyle birlikte taşıdığı bir tanımlayıcı nitelik dizisi olarak mı görüyoruz; yoksa her zaman dinamik ve akışkan olan tanımlama ve farklılaştırma pratiklerinin sonucu olarak mı görüyoruz? En önemlisi, bireyleri ve toplumu farklı gerçeklik düzeylerine ait birbirinden ayrı varlıklar olarak mı görüyoruz; yoksa “birey” ve “toplum” kelimeleri, birbirine bağımlı insan davranışlarının kesintisiz akışının birbirinden ayırt edilebilen fakat ayrılamayan iki boyutuna mı işaret ediyor? Bu sorular sosyolojide ilişkisel düşüncenin ayırt edici özelliklerini tanımlamaya yardımcı olur.

İkilikleri aşmak pek çok ilişkisel sosyolog için bilhassa önemli olmuştur. Durkheim sosyologlara “sosyal olguları şeyler gibi görmeyi” tembih ettiğinde, bu şekilde sosyolojiye ayrı bir araştırma nesnesi kazandırmaya ve böylelikle ona bilimler arasında özel bir konum tesis etmeye çalışmıştı. Fakat pek çok sosyal bilimci için sezgisel açıdan sempatik olmayı sürdüren ve “ekonomi”den veya “devlet”ten veyahut “hokey sporu”ndan bahsettiğimiz her an günlük dilde tezahür eden bu hamle, ciddi sorunlar yaratıyor. Toplum ve birey farklı türden

şeylerse, birinin diğeri üzerinde sahip olduğu etkileri nasıl açıklayabiliriz? Bilhassa toplumun birey olarak insanlar üzerindeki kısıtlayıcı etkilerini “yapı,” bireylerin kendi davranışlarını özgürce belirleme yeteneklerini de “faillik” olarak adlandıırırsak, o zaman biz sosyologlar iki ucu keskin bir bıçakla karşılaşırız: Bireysel davranışı yapının ürünü olarak tanımlayabildiğimizi keşfettikçe, insanların farkında olma, derinlemesine düşünme ve tercihler yapma yeteneğini, düşünsel açıdan, bir kez daha yadsırız; öte yandan bireysel faillğe ne kadar etki alanı tanırsak, sosyoloji adı verilen bu özgün açıklama tarzına o kadar az alan bırakmış oluruz. İlişkisel sosyologlar birey-toplum ikiliğini ve onunla birlikte gelen yapı-fail ikiliğini hem bireyleri hem de bireylerin iştirak ettikleri (topluluklar, kurumlar, toplumsal sistemler gibi) daha büyük oluşumları aynı gerçeklik düzeyine, ilişkisel bir düzeye ait olarak kavramsallaştırarak aşmaya çalışmışlardır. Toplumsal oluşumlar (yapılar, sistemler, söylemler vb.) birbirine bağımlı insanlar arasındaki ilişkilerden başka bir şey değildir. Ve aynı derecede önemli olmak üzere, insanın bireysel davranışı her zaman ve her yerde ilişkiler içinde ve ilişkiler aracılığıyla gerçekleşen bir eylemdir.

Ancak bunu söyledikten hemen sonra, kendi tanımımızı, bu tanımın bütün ilişkisel sosyologların hedeflerini tam olarak betimlemediğini kabul ederek, açıklamamız gerekiyor. Bu zanaatın uzmanlarının, müşterek bir şekilde ilişkilere odaklanmakla birlikte, toplumsal ilişkilerin neler oldukları ve bize dünya hakkında neler söyledikleriyle ilgili temel sorularda farklı tutumlar benimsedikleri görülmektedir. Toplumsal ilişkiler bireylere ya da bireysel davranışa indirgenemeyecek, tek başlarına bir gerçekliğe ya da açıklayıcı güce sahip, doğaçlama oluşumlar mıdır? Ve eğer öylelerse, diğerk toplumsal oluşumların yapı taşları mıdır -yani bütün toplum, ilişkisel midir-

yoksa sadece diğçerleri gibi bir toplumsal oluşum çeşidi midirler, ki böylece toplum bir zamandan ve bir mekandan diğçerine daha az ya da daha çok ilişkisel olabilmektedir? Yoksa alternatif olarak, ilişkiler bireylerin davranışlarındaki örüntülerden, bireylerin birbirlerinin davranışlarıyla sınırlandırılmış ve bu nedenle birbirine bağımlı olma biçimlerindeki örüntülerden, başka bir şey değçiller midir? Ya da üçüncü tür bir şey, hem bireylerin hem kolektif olguların tesis edildiğı asli bir kuvvet midirler? İlişkilerin etkili olması insanların ilişkiler hakkındaki öznel algılarına mı bağılıdır, yoksa ilişkiler bir şekilde bireysel öznelikten bağımsız mıdır? Anlamlarla dolu mudurlar ve taşıdıkları anlamlar tarafından mı belirlenirler, yoksa aslında morfolojik ve anlamsız mıdır? İlişkiler gerçek insanlar arasındaki somut bağlar mıdır, yoksa bir tür toplumsal uzamdaki görelî konumlar mıdır? İlişkileri niceliksel, ya da niteliksel olarak ya da her iki şekilde de ölççebilir ve analiz edebilir miyiz ve eğer öyleyse, bunu nasıl yaparız? İlişkiler haklarında nesnel bilgilere sahip olduğumuz şeyler midir, yoksa ilişkiselliğçin ikiliğçi ortadan kaldırması nesne-özne ikiliğçinin ortadan kaldırılmasına da uzanır ve böylece bilimsel bilgi ve bilim mefhumunun kendisinin doğruluğçunu sorgulatır mı? İlişkisel düşünce bir toplumsal eleştiri aracı mıdır, yoksa Aydınlanma hümanizmasına yönelik gerici bir saldırı mıdır, ya da bunların hiç biri değçil de aksine siyasi açıdan değçişken ve çok biçimli midir? Farklı ilişkisel sosyologlar bu ve benzeri temel sorulara birbirinden farklı yanıtlar verirler ve vereceklerdir. Bu farklılıkların pek çoğçu bu derlemede sergilenmektedir, diğçer farklılıklar ise satır aralarında bulunabilir. Bu farklılıklar ilişkisel sosyolojinin muhtelif kökenlerini ve onunla iştirak edenlerin farklılaşan amaçlarını yansıtır. Bu farklılıkların yeni şekil almakta olan bir projenin, ki bu, elinizdeki derlemenin sayfala-

rında belki de bir an için görür gibi olabileceğiniz bir şekildir, entelektüel canlılığın ifade ettiğine inanıyoruz.

Kabataslak bir kılavuz

Yaptığımız çağrıya aldığımız yanıtlar beklentilerimizi aşınca, makaleleri iki cilt halinde tasnif etmek zorunluluğuyla karşılaştık. Bu ciltteki makaleler iki genel kategoriye ayrıştırılabilir: bazı özel teorisyenlerin eserlerindeki ilişkiyel fikirleri inceleyerek ilişkiyel sosyolojiyi daha genel anlamda sosyal teoriyle ilişkilendirenler ve bilhassa ilişkilerin nasıl kavrandığına odaklananlar. Diğer cilt, *Applying Relational Sociology: Relations, Networks, and Society*, ise özel metodolojik konulara odaklanan ya da ilişkiyel sosyolojiyi ampirik meselelere uygulayan makaleler içeriyor.

Metodolojik odağı bağlamında, *Applying Relational Sociology* sosyal ağ analizine dayanan bir makale dizisi içermektedir: Harrison C. White, Frédéric Godart, ve Matthias Thiemann ağlarda elde edilen farklı belirsizlik formlarını niteliksel olarak inceliyorlar; Jorge Fondevila ve Harrison White düşününsel ve dizinsel dil kullanımının ağların yapılaştırılmasını nasıl etkilediğini inceliyor; Jan Fuhse sosyal ağlar, iletişim ve kültür arasındaki etkileşimi sorguluyor; Heather Price ise ampirik araştırmada diyadik ölçümlerin bağımsız değişkenler olarak nasıl işlevselleştirilebileceği sorusunu ele alıyor. Ayrıca o ciltte, John Mohr Bourdieu'nün doğrusal, boyutsal toplumsal uzam kavramlaştırmasını Kurt Lewin'in topolojik, "hodolojik" uzam kavramsallaştırmasıyla karşılaştırıyor ve her ikisini de Paul DiMaggio ve Walter Powell'in yeni kurumsal analiziyle ilişkilendiriyor. İki makale de evrimsel kavramları ele alıyor: Lars Bo Kaspersen, Elias'ın "hayatta kalma birimleri" kavramının ilişkiyel sosyoloji için temel başlangıç

noktalarından biri olduğunu savunuyor, Osmo Kivinen ve Tero Piironen ise “evrimsel nişlerin” temel analiz birimleri olduklarını iddia ediyor. Son iki makale ise ilişkişel sosyolojiyi biri yerel diğeri küresel iki ampirik durumla ilgili niteliksel bir analize uyguluyor: Daniel Montereşcu Yahudilerin ve Arapların birlikte yaşadığı Yafa’nın ilişkişel mekansallığını sorgularken, Pierpaolo Donati ise günümüz küreselleşmesinin neden olduğu ilişkişellik dönüşümünü analiz ediyor.

Şu an okumakta olduğunuz ciltteki makaleler ise üç genel kategoriye ayrıştırılabilir: İlk üç makale ilişkişel sosyolojiyi sosyal eleştiriyile ilişkilendiriyor. Bu kapsamda, Sarah Redshaw, Kenneth Fish ve Craig McFarlane sırasıyla feminist teori, Marksizm ve hayvan hakları teorisini ilişkişel açıdan ele alıyorlar. Bu makalelerin her biri bize ilişkişel düşüncenin sadece toplumsal hayatla ilgili bilimsel araştırmalar açısından değil aynı zamanda somut siyasi ve ahlaki sorunlar açısından da bir fark yarattığını gösteriyor.

Sarah Redshaw’ın “İlişkişel Sosyolojiye Feminist Başlangıçlar”ı bize bireyselci ve ilişkişel düşünce arasındaki farkı anlatıyor: Modern tıp pratiğine hâkim olan bireyselci düşüncede anne ve bebek ayrı varlıklar olarak kavranır. Sonuçta yeni doğan bebeklerin bakımıyla ilgili karar ya da pratiklere anneleri çok az dâhil eden ya da hiç dâhil etmeyen tıp uzmanları, yeni doğan bebeklerle annelerinden ayrı, çoğu zaman ayrı fiziksel uzamlarda ilgilenirler. Kadınlar da kendilerini bakım sürecinden ve hatta kendi yeni doğan bebeklerinden dışlanmış hissettiklerini söylerler. Seyla Behhabib, Carol Gilligan gibi ilişkişel yönelime sahip feminist düşünürlerden ve özellikle Nancy Chodorow’un “ilişkişel bireyselcilik” kavramından olduğu gibi Nick Crossley’in ilişkişel sosyoloji çalışmalarından da yararlanan Redshaw; anne-bebek ilişkişisinin kendi başına önemli ol-

duğunu kabul etmeyi, bireyselleşmiş bebek bakımını anne ve çocuk arasında duygusal, pratik ve fiziksel bağlantıyı sürdürmeyi öngören bakımla ikame etmeyi savunuyor. Daha genel olarak ise Redshaw, ilişkisel bireyselciliğin toplumsal cinsiyet gibi bireysel deneyimleri koşullandıran özel karşılıklı bağımlılıkların, bireyleri homojen kolektif bir kimliğin taşıyıcılarına indirgemenin, fark edilmesine imkân verdiğini savunuyor.

Redshaw gibi Kenneth Fish de, ilişkisel sosyologların fikirlerini bir sosyal eleştiri geleneğinden gelen fikirlerle birleştiriyor. "İlişkisel Sosyoloji ve Tarihsel Materyalizm: Üç Diyalog Başlatıcı"da ilişkisel sosyologların Marx'ın tarihsel materyalizmiyle derinlemesine ilgilenmeye isteksiz olduklarına dikkat çekiyor ve üç ontolojik noktaya parmak basarak aslında yapmaları gerekenin bu olduğunu savunuyor. İlk olarak, insan doğası ne bireysel ne kolektiftir, fakat özünde ilişkiseldir ve bu ilişkisel öz sosyologların neden toplumsal ilişkilere odaklanmaları gerektiğini açıklar. İkinci olarak, toplumsal ilişkilerin esas temeli emeğin toplumsal bölüşümünde saklıdır. İnsanlar bütün diğer toplumsal ilişki şekillerini emek, yani geçim araçlarını üretme ve böylelikle maddi dünyayı dönüştürmeye yönelik eşgüdümlü çaba aracılığıyla yaratırlar. Bu; bütün diğer toplumsal ilişki çeşitlerinin basitçe üretim ilişkilerine indirgenebileceği değil, emek ilişkilerinin bütün diğer ilişkilere içkin olduğu ve diğer herhangi bir ilişkinin kavranabilir olması için emek ilişkilerinin anlaşılması gerektiği anlamına gelir. Üçüncü olarak, emek süreci doğası gereği dinamikdir, ve bu nedenle tarihsel materyalizm toplumsal ilişkilerin neden değiştiğini açıklar. Fish tarihsel materyalizmin ilişkisel sosyoloji için verimli bir ontolojik payanda sağladığını kabul ediyor ve iki perspektif arasında esaslı yapıcı bir diyalog öneriyor.

Fish'in ilişkisel hümanizminin ardından Craig MacFarlane'nin ilişkisel insansızlığı geliyor. "İlişkisel Sosyoloji, Teorik İnsansızlık ve İnsandışı Meselesi"nde McFarlane; Margaret Archer ve Pierpaolo Donati gibi ilişkisel sosyologların, hem etik hem de analitik açıdan insanlara insan olmayan diğer bütün varlıklara karşı ayrıcalık tanıyan "reaksiyoner hümanizm"ini doğrudan eleştiriyor. McFarlane bu tutumu, tarihsel açıdan Louis Athusser, Jacques Derrida ve Michel Foucault'nun anti-hümanist eleştirilerine ve Dona Haraway ve Bruno Latour gibi yazarların post-hümanist savlarına karşı hümanizmi tekrar ileri sürdüğü için, reaksiyoner olarak adlandırıyor. McFarlane tamamen insan-merkezli bir önyargı olmak dışında hümanizmin hiçbir gerekçesi bulunmadığını savunuyor; sosyolojinin gelişmeyi teşvik edip acı çekmeye muhalefet etmesi gerektiğini kabul etmesine karşın, bu etik kaygıyı insanlarla sınırlandırmanın nedenleri yakından inceledikleri takdirde ortadan kalkmaktadır. Daha da ötesi, hümanizm ilişkisel sosyolojinin kendi ilkelerinin altını oyar. İnsanlar ve evcilleştirilmiş hayvanlar arasındaki değişken ilişkilerle ilgili ampirik çalışmada insansızcı ilişkisel sosyolojinin bir örneğini sunan McFarlane ilişkisel sosyologlarının insan sosyalliğinin dayandığı insandışı sosyalliği fark etmeleri gerektiğini savunuyor.

Sırasıyla Debbie Kasper, Charalambo Tsekeris ve Christopher Thorpe'a ait sonraki üç makale ise sosyal ağ analizinin dışındaki en etkili ilişkisel teorisyenlerin ikisine, Norbert Elias'a ve Pierre Bourdieu'ye odaklanıyor. Bu makaleler pek çok sosyologun ilişkisel düşünür hale gelmesine aracılık eden fikirleri, metaforları ve imgeleri ambalajlarından çıkartıyor ve bu üretken eserlerdeki yanıtlanmış verimli soruları ve daha önce gün ışığına çıkarılmamış örtülü anlamları keşfediyor.

“Sosyolojiyi Dinamik İlişkilere Odaklanarak Geliştirmek”te Debbie Kasper ilişkisel sosyolojinin sosyolojiyi doğa bilimleriyle özü itibarıyla sürekli kılmak için bir araç sağladığını savunuyor. Kasper eserleri “toplum” ve bireyin” aslında ayrı varlıklar olmadığına dair anti-düalist iddiaya odaklanan Norbert Elias’ın özgül katkılarında ağırlıklı yararlanıyor. Elias insanların doğumdan ölüme dek biyolojik açıdan maddi beka-mız için birbirine bağımlı olmamızı gerektirecek şekilde teşkil edildiğini savunmuştur: doğamız gereği toplumsalız ve ancak toplumsal ilişkiler içinde ve toplumsal ilişkiler aracılığıyla hareket edebiliriz. Bir figürasyondaki (geniş bir toplumsal ilişkiler oluşumundaki) verili bir hayat tarzını uygulayarak habitusu, yani bize dünyada faaliyet gösterme ve yeni pratikler meydana getirme imkânı veren görece istikrarlı fakat açık uçlu yatkinlikler dizisini ediniriz. Elias ve Pierre Bourdieu’den aldığı fikirleri harmanlayan Kasper; sosyal figürasyonların, habitusun, pratiklerin ve yaşam tarzlarının dinamik etkileşimlerine dair bir model geliştiriyor ve bu modelin toplumsal yaşamın hem istikrarını hem akışkanlığını açıkladığını savunuyor.

Kasper gibi Charalambos Thesekeris de ağırlıklı olarak Eliasçı bir ilişkisel sosyoloji yorumu sunuyor ve özellikle Elias’ın ilişkileri insanların her zaman maruz olduğu pratik karşılıklı bağımlılık olarak açıklamasına odaklanıyor. Bu karşılıklı bağımlılığın, Elias’a göre, örtülü anlamlardan biri kendimiz hakkındaki, etrafımızdaki dünyadan ayrı, sınırlandırılmış bütünler olduğumuza dair sıradan algımızın hatalı olmasıdır; bizler *homines aparti* ya da “açık insanlarız.” Tsekeris insanların karşılıklı bağımlılık ilişkilerine etkin katılım aracılığıyla kendilerini nasıl teşkil ettiklerini göstermek için George Herbert Mead’ın çalışmasına ilişkisel bir yorum katıyor Karşılıklı bağımlılık ilişkileri, figürasyonlar oluşturmak üzere bir

araya gelirler; figürasyonlar içinde hareket eden bireyler, habitus, yani toplumsal dünya hakkında bedenselleşmiş bir his olarak işlev gören yatkınlıklar edinirler. Tsekeris Elias'ın figürasyon süreçlerinin planlanmamış bir düzen yaratmaya eğilimli olduğu iddiasını vurguluyor. Figürasyon analizi modern kaos teorisine uygulayarak, özellikle modern ağ tabanlı toplumların doğası gereği kaotik ve bu nedenle hem belirlenimci hem de öngörülemez olduğunu savunuyor. Kasper gibi o da ilişkisel sosyolojinin bütün sosyoloji için geçerli genel bir paradigma seviyesine çıkarılmasını kuvvetli bir şekilde savunuyor.

Ancak bunu yapmak, söylemekten daha kolay olabilir. "İlişkisel bir Sosyolojik Paradigma Uygulama Stratejileri: Elias, Bourdieu ve Vahşi Sosyolojik Teorik Mücadeleler"de Christopher Thorpe; Elias'ın figürasyon analiziyle Bourdieu'nün alan analizini bilim insanlarının karar verme süreçleriyle ilgili rasyonalist açıklamaları eleştirmek üzere sentezliyor. Bilim insanları pratiklerini bağladıkları özel bilimsel sermaye türleri tarafından teşkil edilmiş ilişkisel alanlar içine gömülüdürler. Bu alanlar bilim insanlarının gerçeklik iddialarının akla yatkınlığını sezgisel olarak belirlemelerine aracı olan düşünümsel algılarda ve yatkınlıklarda tezahür eden habituslarını, bedenselleşmiş bilimsel rasyonalite "oyunu duygularını" koşullandırır. Bilim insanları bilimsel teorileri ortak bir rasyonalite temelinde özgürce seçmek yerine, bazı iddia türlerine diğerlerine göre ayrıcalık tanımaya sezgisel olarak daha yatkındırlar, böylelikle ilişkisel olmayan açıklama tarzlarına bağlanmış bilim insanları ilişkisel iddiaları tehlikeli bulmaya eğilimli olacaklar ve "saf bir rasyonalitenin" kabul edeceği iddiaları ekarte etmek adına "stratejik" rasyonaliteyi kullanmaya meyledeceklerdir. Thorpe bu alanın ve habitusun işleyişini gün ışığına çıkararak eğilimin üstesinden gelinebile-

ceğini öngörüyor; stratejik rasyonaliteden kaynaklanan önyargıların bilincinde olan bilim insanları saf rasyonaliteye dayalı kararlar almakta özgür olabilirler. Ancak Thorpe'un reçetesi, tam da ilişkisel düşünceye dayanan bir analizin yaygınlaştırılmasına bel bağlayarak, bir çıkmaz durum öngörüyor ve ilişkisel paradigmanın stratejik araçlarla nasıl geliştirileceği sorusunu yanıtızsız bırakıyor.

Nick Crossley, Margaret Archer, François Dépeltau ve Christopher Powell'a ait son dört bölümün hepsi o ya da bu şekilde şu soruyla ilgileniyor: İlişki nedir? İlişkileri kavramsallaştırmanın farklı yolları ise ilişkisel sosyolojinin ne olduğu ve nasıl yapıldığıyla ilgili farklı anlayışların bulunduğunu ima eder.

"Etkileşimler, Bitişiklikler ve Beğeniler: İlişkisel Sosyolojide 'İlişkileri' Kavramsallaştırmak"ta Nick Crossley; ilişkileri toplumsal aktörler arasındaki somut bağlar olarak kavramsallaştırılan teorilerle ilişkileri bir toplumsal uzam alanındaki göreliliği konular olarak kavramsallaştırılanlar arasındaki gerilimi inceliyor. Her iki kavramsallaştırmanın da önemli olduğunu savunan Crossley'in hedefi ise bu kavramsallaştırmaların olası harmanlanma biçimlerine işaret etmek. Crossley; Bourdieu'nün alan-uzam temelli ilişki kavramsallaştırmasına odaklanarak, bu kavramsallaştırmanın benzer tahakküm biçimlerine maruz kalan aktörlerin gösterdikleri beğenilerin göreliliği tek biçimliliğini açıklamadaki avantajlarını not ediyor. Ancak somut bağlar olarak ilişkiler gibi bir mefhum olmadan Bourdieu zorunluluktan görece bağımsız seçkin aktörler arasındaki beğenilerin tek biçimliliğini açıklayamaz. Crossley'in Noah Mark'ın ve Peter Blau'nun fikirlerinden istifade ederek bulunduğu çözüm ise toplumsal uzamların birey-benzer (*homophilous*), somut toplumsal ilişki ağları oluşumuna neden olduğudur. Başka bir deyişle, benzer toplumsal uzamlardaki

aktörler birbirleriyle somut ağlar oluşturmaya ve dolayısıyla ortak beğeniler geliştirmeye eğilimli olurlar. Aynı zamanda tarihsel olarak akışkan toplumsal ağlar dinamik bir şekilde kendi toplumsal uzamlarını üretirler. Ne ağlar ne de uzamlar önceliklidir; her biri bir diğerini diyakronik olarak meydana getirir ve koşullandırır.

Margaret Archer'ın "Kolektif Düşünümsellik: İlişkisel Bir Vaka" makalesi görünüşte sosyal teorisyenlerin düşünümsellik kavramından daha fazla istifade etmeleri gerektiğini savunmaya odaklanmış olsa da, Archer'ın iddiasının temelinde farklı bir toplumsal ilişkiler kavrayışı yatıyor. Düşünümsellik; aktörlerin kendilerini toplumsal bağlarıyla, toplumsal bağlamlarını da kendileriyle ilişki içinde görme kapasitesidir. Archer iddiasını John Searle ve Margaret Gilbert'in geliştirdiği "düşünen-biz" teorileriyle meşgul olan olan çoklu özne teorilerini eleştirerek inşa ediyor. Searle'e göre bireyselci, çoklu bir öznellik mümkündür çünkü aktörlerin zihinlerinde bu çokluk düşüncesi mevcuttur; bir bütünselci olan Gilbert'a göre ise, bu, ortak hareket etme konusunda önceden anlaşmış olmanın nesnel gerçekliğinden kaynaklanır. Archer aktörlerin birlikte hareket etmekten ilişkisel faydalar (ve ilişkisel zararlar) sağladıklarına işaret ederek her iki seçeneği de reddediyor. Aktörler bizzat ilişkileri ilişki kurulan diğer aktörlerden ayrı şeyler gibi algırlar. İlişkinin kendi başına bir şey olarak ayırt edici statüsü; düşünümsel düşünen ve hareket eden aktörlerin davranışlarını diğerlerinininkilerle, aynı ortak düşüncelere sahip olmaları ya da kendilerini öncelikli bir toplumsal sözleşmeyle bağlı hissetmelerine gerek olmadan, koordine etmelerine imkan verir.

Archer'in ilişkilere ayırt edici ontolojik ya da en azından epistemolojik bir statü tanınmasında ısrar etmesine karşın,

François D pelteau ilişkilerin sadece karşılıklı bağımlı bireyler arasındaki etkileşimler olduğu tek düzeyli bir ontolojiyi savunuyor. D pelteau var olan ilişkisel teorileri  c kategoriye ayırıyor: belirlenimci ya da eş-belirlenimci teorilerde, toplumsal ilişkiler bireysel davranıştan ontolojik olarak farklı, bir tür doğaçlama olgu olarak düşünülür. İster ilişkiler davranışı belirlenin ister ilişkiler ve davranış birbirini eş-belirlesin, toplum-birey ikiliği, neden olduğu bütün kontrol edilemeyen sorunlarla birlikte korunur. ‘‘Tek düzey’’ teoriler ise toplumsal ilişkilerin ampirik olarak gözlemlenebilir insan davranışından ontolojik veya epistemolojik açıdan farklı olmadığı  c nc  bir tür oluşturur. Örneğin etkileşimsel teorilerde her davranış iki ya da daha fazla somut aktör arasındaki bir etkileşimdir (*trans-action*). Toplumsal kısıtlama; doğaçlama toplumsal yapılardan değil bireylerin birbirlerine etkileşimler aracılığıyla uyguladıkları kısıtlamalardan doğar. D pelteau ilişkisel sosyolojinin potansiyelini tam anlamıyla açığa çıkarması için tek düzeyli bir ontolojinin gerekli olduğunu savunuyor.

‘‘Radikal İlişkisellik: Bir  neri’’de Christopher Powerll ikilikleri ortadan kaldırma sorunuyla ilgili olarak, bireylerin kendileri dâhil bütün olguların ilişkilerden ibaret olarak anlaşılmaları gerektiğini önererek, farklı bir yaklaşım benimsiyor. İlişkiler insan davranışından doğmaz; aksine, insanların kendileri, toplumsal yapılar ve hatta insandışı aktör ve kuvvetlerin hepsi ilişkilerden doğar. Dolayısıyla, insanlar dahil bütün diğer olgular fig rasyonlardır. İlişkiler en doğru Őekliyle mesai, yani dönüştürücü eylem olarak kavramsallaştırılabilecek süreçlerdir. Bu insansızcı çerçevede, ‘‘toplumsal’’ ve ‘‘doğal’’ olgular arasındaki ayırım keyfi ve insan-merkezlidir; bütün toplumsal ilişkiler aynı zamanda doğaldır ve bütün doğal ilişkiler de toplumsaldır. Yapı ve özne iki farklı olgu türü olarak

değil, aynı olguyu anlamakta kullanılan, birbirini tamamlayan ve nihayetinde birbirine denk iki epistemolojik çerçevedir. Bu çerçeve özne-nesne ikiliğini ortadan kaldırır ve böylece gerçeklik iddialarının geçerlilik ölçütü olarak nesnellik yerine düşünümSELLİĞİ kullanır.

Kısa bir son söz olan “Mücadele Dili Olarak İlişkisel Sosyoloji”de Mustafa Emirbayer; ilişkisel sosyolojinin anaakım sosyolojiyi eleştiren muhalif bir projeden paradigma inşası aracılığıyla bu anaakıma katılmaya çalışan daha olumsuz bir projeye nasıl dönüştüğüne kafa yoruyor. İlişkisel sosyolojinin “mücadele dili” olma özelliğini canlı tutmanın önemini savunan Emirbayer; sosyolojinin, yeni bilimsel dalgalarda bile, eski tözcü düşüncelerin hakimiyetinde olmayı sürdürdüğü konusunda uyarıda bulunuyor. Epistemolojik teyakkuz hala gereklidir.

İlişkisel Sosyoloji: Projeden Paradigmaya

Bu derleme için ilk kez makale çağrısında bulunduğumuzda, derlemenin adı *İlişkisel Sosyoloji: Projeden Paradigmaya*’ydı. Bu başlık ulvi bir amacı ifade ediyordu. Thomas Kuhn’un klasik eseri *The Structure of Scientific Revolutions*’ta (Bilimsel Devrimlerin Yapısı) “paradigma” terimi haklarında bilimsel sorular sorulabilecek nesnelere, kuvvetleri ve ilişkileri teorik açıdan tanımlayan ve bu soruları yanıtlamanın metodolojik yollarını örneklerle betimleyen tek bir bilimsel edinime işaret ediyordu. Bu şekilde tanımlanan bir paradigma; bir araştırma topluluğunun bilimsel bir teşebbüsü dayandırabilecekleri kurucu nitelikte bir konsensüs sağlar. Kuhn’un bakış açısından, böyle bir konsensüs olgun bir bilim için gereklidir, çünkü bilim insanlarının doğal evrenin bir boyutu hakkında ortak bir gerçeklik inşa etmesinin araçlarını sağlar. Kuhn’u terimlerle ifade edersek, sosyoloji (henüz?) olgun bir bilim değildir, çünkü tek

bir paradigması yoktur, sadece paradigmatic statü için mücadele eden bir yarışmacı bolluğu vardır. İlişkisel sosyolojiyi “projeden paradigmaya” taşımak; ilişkisel sosyoloji adı verilen çeşitli araştırma çizgilerini harmanlamak ve ilişkisel sosyologların gerçeklik iddialarını birbirleriyle görüş birliği içinde ortaya koymalarına ve doğrulamalarına imkân verecek ontolojik ve metodolojik bir konsensüs inşa etmek anlamına gelecekti. Böyle bir başarı ise en azından ilişkisel sosyolojiyi özgün bir bilimsel teşebbüs olarak konsolide edecek; başarıma arzusu daha ileriye taşınırsa, disiplin için bir paradigma inşa edecekti.

Çağrımıza verilen yanıtlar sel gibi aktıkça, ilişkisel sosyologların, sosyolojiyi bir kenara bırakın, kendi aralarında bile böyle bir konsensüse erişmekten hala bir şekilde uzak olduğunu fark ettik. Dahası, böyle bir paradigmaya ihtiyaçları olmaya bilir ya da böyle bir paradigmayı istemeyebilirler. İlişkisel sosyolojideki ontolojik ve metodolojik başlangıç noktalarının çeşitliliği; ilişkisel sosyolojinin uygulayıcılarının geniş bir olgu yelpazesini araştırmalarına olanak tanırken, meta-teorik bir konsensüs inşası her zaman bazı olguların görüş alanından kaybolması ve bazı soruların sorulamaz hale gelmesi olasılığını ima eder. Kuhn’un fizik, kimya ve biyoloji çalışmalarından devşirilen normal bilim modeli sosyoloji için çok dar kapsamlı olabilir.

1830 ve 1842 yılları arasında yazdığı *Course in Positive Philosophy*’de (Pozitif Felsefe Dersleri), “sosyoloji” kelimesinin mucidi ve muhtemelen kendine sosyolog diyen ilk kişi olan August Comte; toplumsal yaşamla ilgili bilimsel incelemelerin olgunlaşmasını doğa bilimleriyle karşılaştırır ve sosyolojinin, doğa bilimlerine kıyasla, nesnel gerçeklikler hakkındaki karşılıklı bir görüş birliğinin işaretini taşıyan bir olgunluğa ulaşmasının daha uzun sürmesini açıklayan iki neden ileri sürer. Öncelikle, toplumsal olgular toplumsal olmayan olgulara göre

daha karmaşıktır; ikincisi olarak ise, toplumsal olayların katılımcıları olarak bizlerin bu olaylarda bir payı vardır; bizi hayati biçimde ilgilendirirler ve bu nedenle toplumsal olaylar hakkındaki açıklamalarımız; gerçekliği kendi çıkarlarımıza uyumlu bir şekilde tanımlamak üzere birbirimize karşı verdiğimiz mücadelelerimizin ağına düşmüştür. Bu iddialar; bir paradigma inşa etmenin zorunlu olarak bazı karmaşıklıkları ve bazı çıkarları söylemimizden tasfiye ederken bazılarını da ayrıcalık tanıdığını ima eder. Böylelikle, aynı zamanda doğal dünya hakkında olmasa da toplumla ilgili, bilimsel gerçeklik, en azından bugün, indirgenemez biçimde yorumbilgisel (*hermeneutic*) ve siyasi kalıyor.

O zaman belki de başlangıçtaki “projeden paradigma”ya taşıma hedefimiz zamansız ve hatta yanlıştı. Bunu fark ettikten sonra, önümüze elimizden geldiği kadar farklı ilişkisel sosyoloji tasavvurlarını bir araya getirmek ve onları yan yana koymak ve böylelikle farklılıklarını ve benzerliklerini, görece avantajlarını ve sınırlarını, ve ister sentez ister paraloji aracılığıyla gerçekleşsin daha fazla yenilik yaratma imkanlarını ele alan doyurucu bir tartışmayı mümkün kılmak gibi daha mütevazı hedefler koyduk. Bu açıdan, başarılı olduğumuzu düşünüyoruz. İlişkisel sosyolojinin tamamını temsil eden bir örneklem sunduğunu iddia edemesek bile (Teknik açıdan bu derleme bir tür kartopu örneklemdir), derlememiz başlangıç için farklıklar arasında bir diyalogu mümkün kılmaya yetecek çeşitlilikteki yorumları bir araya getiriyor. Ve ilişkisel sosyoloji hakkında daha önce çok az bilgisi olan ya da hiç bilgisi olmayan okurlar için bu derleme; bu etiket altında yapılmakta olan çalışmaların çeşitliliğinin, karmaşıklığının, derinliğinin ve canlılığının sergilendiği bir vitrin sunuyor. Popüler seyahat kitabı dizileri gibi, bu ciltler de müesses ve etkili çalışmalarıyla

“büyük isimlerden” alanın geleceği açısından gözlerinde bir parıldı taşıyan, hırslı ve başarılı genç bilim insanlarına uzanan, ilişkişel sosyoloji adındaki bu heyecan verici entelektüel serüven için kabataslak bir kılavuz görevi görüyor. Bu kitap, bizlerin oynadığı dil oyunları hakkında bir kullanım kılavuzu ve bu oyunlara katılmanız için yapılan bir davettir.

Kaynakça

- Alston, W. (1971) "Varieties of Privileged Access," *American Philosophical Quarterly*, 8: 3.
- Althusser, L. (1971) "Ideology and Ideological State Apparatuses." In *Lenin and Philosophy and Other Essays* (New York: Monthly Review Press), pp. 127–186.
- Annandale, E. and Clark, J. (1996) "What is Gender? Feminist Theory and the Sociology of Human Reproduction," *Sociology of Health & Illness*, 18: 17–44.
- Archer, Margaret S. (1988) *Culture and Agency: The Place of Culture in Social Theory* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Archer, M. S. (1995) *Realist Social Theory: The Morphogenetic Approach* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Archer, M. S. (2000) *Being Human: The Problem of Agency* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Archer, M. S. (2003) *Structure, Agency and the Internal Conversation* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Archer, M. S. (2007) *Making Our Way through the World: Social Mobility and Human Reflexivity* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Archer, M. S. (2010a) "After Mandelbaum: From Societal Facts to Emergent Properties." In Ian F. Verstigan (ed.), *Maurice Mandelbaum and American Critical Realism* (London and New York: Routledge), pp. 142–162.
- Archer, M. S. (2010b) "Critical Realism and Relational Sociology: Complementarity and Synergy," *Journal of Critical Realism*, 9(2): 199–207.
- Archer, M. S. (2011) "Foreword." In P. Donati, *Relational Sociology: A New Paradigm for the Social Sciences* (London: Routledge), pp. xi–xiii.
- Archer, M. S. (2012) *The Reflexive Imperative in Late Modernity* (Cambridge: Cambridge University Press).

- Archer M. S. and Donati, P. (eds.) (2008) *Pursuing the Common Good: How Solidarity and Subsidiarity Can Work Together* (Vatican City: Vatican City Press).
- Armstrong, P. and Armstrong, A. (1983) "Beyond Sexless Class and Classless Sex: Towards Feminist Marxism," *Studies in Political Economy*, 10(Winter): 7–43.
- Australian Institute of Health and Welfare (2010) *Australia's Mothers and Babies 2008 Perinatal Statistics Series Number 24* (Canberra, Australia: Australian Institute of Health and Welfare).
- Barnes, B., Bloor, D., and Henry, J. (1996) *Scientific Knowledge: A Sociological Analysis* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Bearman, P. (1993) *Relations into Rhetorics* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press)
- Becker, H. S. (2008) *Art Worlds* (25th Anniversary Edition. Updated and Expanded) (Berkeley, CA: University of California Press).
- Bekoff, M. and Pierce, J. (2009) *Wild Justice: The Moral Lives of Animals*(Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Benhabib, S. (1987) "The Generalised and Concrete Other." In Seyla Benhabib and Druscilla Cornell (eds.), *Feminism as Critique: Essays on the Politics of Gender in Late Capitalist Societies* (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press).
- Bennett, J. (2010) *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things* (Durham: Duke UP).
- Bennett, T., Savage, M., Silva, E. and Warde, A. (2009) *Culture, Class, Distinction* (London: Routledge).
- Berger, P. and Luckmann, T. (1966) *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge* (London: Penguin Books).
- Berry, R. J. (1969) "The Genetical Implications of Domestication in Animals." In P. Ucko and G. W. Dimbleby (eds.), *The Domestication and Exploitation of Plants and Animals* (London: Duckworth), pp. 207–217.
- Binswanger, L. (1963) *Being-in-the-World: Selected Papers of Ludwig Binswanger* (New York: Harper & Row).
- Blau, P. (1977) "A Macrosociological Theory of Social Structure," *American Journal of Sociology*, 83(1): 26–54.
- Blau, P. (1986) *Exchange and Power in Social Life* (New Brunswick, NJ: Transaction).
- Blumer, Herbert (1998) *Symbolic Interactionism* (Berkeley, CA: University of California Press).

- Bloor, D. (1976) *Knowledge and Social Imagery* (London: Routledge and Kegan Paul).
- Bottero, W. and Crossley, N. (2011) "Worlds, Fields and Networks: Becker, Bourdieu and the Structures of Social Relations," *Cultural Sociology*, 5(1): 99–119.
- Bourdieu, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Bourdieu, P. (1978) "Sport and Social Class," *Social Science Information*, 17: 819–840.
- Bourdieu, P. (1980) "Le Capital Social," *Actes de la recherché en sciences sociales*, 31: 2–3.
- Bourdieu, P. (1983) "The Forms of Capital." In J. Richardson (ed.), *The Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (New York: Greenwood Press), pp. 241–258.
- Bourdieu, P. (1984) *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste* (London: Routledge).
- Bourdieu, P. (1985) "The Genesis of the Concepts of Habitus and Field," *Socio-criticism*, 2(2): 11–23.
- Bourdieu, P. (1986) "The Forms of Capital." In J. Richardson (ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (New York: Greenwood), pp. 241–258.
- Bourdieu, P. (1987) *Choses dites* (Paris: Ed. de Minuit).
- Bourdieu, P. (1990) *The Logic of Practice* (Cambridge: Polity Press).
- Bourdieu, P. (1991a) "Epilogue: On the Possibility of a Field of World Sociology." In Pierre Bourdieu and James Coleman (eds.), *Social Theory for a Changing Society* (New York: Westview Press), p. 381.
- Bourdieu, P. (1991b) "Genesis and Structure of the Religious Field," *Comparative Social Research*, 13: 1–14.
- Bourdieu, P. (1993a) *Sociology in Question* (London: Sage).
- Bourdieu, P. (1993b [1984]) "Some Properties of Fields." In *Sociology in Question* (New York: Sage).
- Bourdieu, P. (1996) *The State Nobility* (Cambridge: Polity).
- Bourdieu, P. (1998) *Practical Reason: On the Theory of Action* (Cambridge: Polity).
- Bourdieu, P. (1999) "The Social Conditions of the International Circulation of Ideas." In R. Schusterman (ed.), *Bourdieu: A Critical Reader* (Oxford: Blackwell Publishers), pp. 220–229.
- Bourdieu, P. (2000) *Pascalian Meditations* (Cambridge: Polity Press).

- Bourdieu, P. (2004) *Science of Science and Reflexivity* (Chicago, IL, University of Chicago: Polity Press).
- Bourdieu, P., Darbel, A., and Schnapper, D. (1991) *The Love of Art* (Cambridge: Polity).
- Bourdieu, P. and Passeron, J. C. (1996) *Reproduction* (London: Sage).
- Bourdieu, P. and Wacquant, L. (1992) *An Invitation to Reflexive Sociology* (Cambridge: Polity Press).
- Bratman, Michael E. (1993) "Shared Intention," *Ethics*, 104(1): 97–113. Braud, P. (1996) *L'émotion en politique* (Paris: P.P.S.P.).
- Briggs, J. and Peat, D. (1999) *Seven Life Lessons of Chaos: Timeless Wisdom from the Science of Change* (New York: HarperCollins).
- Brubaker, R. (2006) *Ethnicity without Groups* (Cambridge, MA: Harvard University Press).
- Brubaker, S. J. and Dillaway, H. E. (2009) "Medicalization, Natural Childbirth and Birthing Experiences," *Sociology Compass*, 3(1): 31–48.
- Bryant, L. R. (2011) *The Democracy of Objects* (Ann Arbor, NY: Open Humanities Press).
- Bryson, B. (2003) *A Short History of Nearly Everything* (New York: Broadway Books).
- Budiansky, S. (1999) *Covenant of the Wild: Why Animals Chose Domestication* (New Haven, CT: Yale UP).
- Bulliet, R. W. (2008) *Hunters, Herders and Hamburgers: The Past and Future of Human-Animal Relationships*. (New York: Columbia UP).
- Calhoun, C., Lipuma, E., and Postone, M. (1993) *Bourdieu: Critical Perspectives* (Cambridge: Polity Press).
- Calhoun, C., Gerteis, J., Moody, J., Pfaff, S., and Virk, I. (eds.) (2007) *Contemporary Sociological Theory*, 2nd ed. (Malden, MA: Blackwell Publishing).
- Callon, M., Law, J., and Rip, A. (eds.) (1986) *Mapping the Dynamics of Science and Technology: Sociology of Science in the Real World* (London: MacMillan Press).
- Callon, M. (1988). "Some Elements of a Sociology of Translation: Domestication of the Scallops and the Fishermen of St. Brieuc Bay." In J. Law (ed.), *Power, Action, & Belief* (London: Routledge).
- Campbell, R. and Porter, S. (1997) "Feminist Theory and the Sociology of Childbirth: A Response to Ellen Annandale and Judith Clark," *Sociology of Health & Illness*, 19: 348–358.
- Casper, M. (1998) *The Making of the Unborn Patient* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press).

- Casper, M. and Moore, L. (2009) *Missing Bodies: The Politics of Visibility* (New York: New York University Press).
- Cassell, Joan (1991). *Expected Miracles: Surgeons at Work*. Philadelphia: Temple University Press.
- Catton, W. R. Jr. and Dunlap, R. E. (1978) "Environmental Sociology: A New Paradigm," *The American Sociologist*, 13: 41–49.
- Charles, D. (2000) *Aristotle on Meaning and Essence* (Oxford: Oxford University Press).
- Chodorow, N. (1978) *The Reproduction of Mothering*. (Berkeley: University of California Press).
- Chodorow, N. (1991) "Toward a Relational Individualism: The Mediation of Self through Psychoanalysis." In *Feminism and Psychoanalytic Theory* (New Haven, CT: Yale University Press).
- Chodorow, N. (2000) "Reflections on *The Reproduction of Mothering* – Twenty Years Later." *Studies in Gender and Sexuality* 1(4): 337–348.
- Christman, J. (2004) "Relational Autonomy, Liberal Individualism, and the Social Constitution of Selves," *Philosophical Studies*, 117: 143–164.
- Church, R. M. (1959) "Emotional Reactions of Rats to the Pain of Others," *Journal of Comparative and Physiological Psychology*, 52: 132–134.
- Cilliers, P. and De Villiers, T. (2000) "The Complex I." In W. Wheeler (ed.), *The Political Subject* (London: Lawrence & Wishart).
- Clarke, J., Hall, S., Jefferson, T., and Roberts, B. (1993) "Subcultures, Cultures and Class." In S. Hall and T. Jefferson (eds.), *Resistance through Rituals* (London: Routledge), pp. 9–79.
- Colapinto, J. (2009) "Brain Games: The Marco Polo of Neuroscience." *The New Yorker*, May 11.
- Cole, S. (1994). "Why Sociology Doesn't Make Progress Like the Natural Sciences," *Sociological Forum*, 9: 133–154.
- Cole, S. (2001) *What's Wrong with Sociology?* (New Brunswick, NJ: Transaction).
- Collins, R. (2004) *Interaction Ritual Chains* (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- Comte, A. (1998 [1842]) In G. Lenzer (ed.), *Auguste Comte and Positivism: The Essential Writings* (New Brunswick, NJ: Transaction Publishers). pp. 71–306.
- Cooley, C. H. (1927) *Social Organization: A Study of the Larger Mind* (New York: Charles Scribner's Sons).
- Cooley, C. H. (1983 [1902]) *Human Nature and the Social Order* (New Brunswick, NJ: Transaction).

- Crossley, N. (1996) *Intersubjectivity: The Fabric of Social Becoming* (London: Sage).
- Crossley, N. (2001). "The Phenomenological Habitus and Its Construction," *Theory and Society*, 30: 81–120.
- Crossley, N. (2008a) "Small World Networks, Complex Systems and Sociology," *Sociology*, 42(2): 261–277.
- Crossley, N. (2008b) "Pretty Connected: the Social Network of the Early UK Punk Movement," *Theory, Culture and Society*, 25(6): 89–116.
- Crossley, N. (2009) "The Man Whose Web Expanded: Network Dynamics in Manchester's Post-Punk Music Scene 1976–1980," *Poetics*, 37(1): 24–49.
- Crossley, N. (2010) "The Social World of the Network: Qualitative Aspects of Network Analysis," *Sociologica* (1): <http://www.sociologica.mulino.it/main>
- Crossley, N. (2011) *Towards Relational Sociology* (London: Routledge).
- Crossley, N. (2014) *Networks of Sound, Style and Subversion: The Punk and Post-Punks Musical Worlds of Manchester, London, Liverpool and Sheffield 1976–1980* (Manchester, UK: Manchester University Press).
- Curtiss, S. (1977). *Genie: A Psycholinguistic Study of a Modern-Day "Wild Child"* (Boston, MA: Academic Press).
- Çeğin, G. ve Emrah Göker (2012). *Tözcülüğün Tasfiyesi: İlişkisel Sosyolojide Temel Yaklaşımlar*. Ankara: Notabene Yayınları.
- Davidson, D. (1984) "First-Person Authority," *Dialectica*, 38: 2–3.
- Davis, J. A. (1994). "What's Wrong with Sociology?" *Sociological Forum*, 9: 179–197.
- Davis, K. (1947) "Final Note on a Case of Extreme Isolation," *American Journal of Sociology*, 52(5): 432–437.
- de Waal, F. (2006) "Morally Evolved: Primate Social Instincts, Human Morality, and the Rise and Fall of 'Veneer Theory.'" In S. Macedo and J. Ober (eds.), *Primates and Philosophers: How Morality Evolved* (Princeton, NJ: Princeton UP), pp. 3–58.
- Dépelteau, F. (2008) "Relational Thinking: A Critique of Co-Deterministic Theories of Structure and Agency," *Sociological Theory*, 26(1): 51–73.
- Dépelteau, F. (2013) "Structure and Agency Again, and Much More . . ." (Review Essay of M. Archer, *The Reflexive Imperative in Late Modernity*). *Contemporary Sociology*.
- Dépelteau, F. (2013) "Comparing Elias and Bourdieu as Relational Thinkers." In F. Dépelteau and T. S. Landini (eds.), *Norbert Elias and Social Theory* (New York: Palgrave).

- Derrida, J. (2008) *The Animal That Therefore I Am*. M-L Mallet (ed.) (New York: Fordham UP).
- Dewey, J. (1954) *The Public and Its Problems* (Athens: Ohio University Press).
- Dewey, J. and A. Bentley (1949) *Knowing and the Known* (Westport, CT: Greenwood Press).
- Dewey, J. (1988) *Human Nature and Conduct* (Carbondale, IL: South Illinois University Press).
- DiMaggio, P. (1987) "Classification in Art," *American Sociological Review* 52(4): 440–455.
- Dilthey, W. (1883) "Introduction aux sciences de l'esprit." In *Critique de la raison historique*, tome 1 (Paris: Editions du Cerf.), pp. 147–362.
- Doidge, N. (2007) *The Brain that Changes Itself: Stories of Personal Triumph from the Frontiers of Brain Science* (New York: Viking).
- Dolan, P. (2010) "Space, Time and the Constitution of Subjectivity: Comparing Elias and Foucault," *Foucault Studies*, 8: 8–27.
- Dominguez, J. M. (1995) *Sociological Theory and Collective Subjectivity* (London: Macmillan).
- Donati, P. (1983) *Introduzione alla Sociologia Relazionale* (Milan: Franco Angeli).
- Donati, P. (1992) *Teoria Relazionale della Società* (Milan: Franco Angeli).
- Donati, P. (2003) "Giving and Social Relations," *International Review of Sociology*, 13: 2.
- Donati, P. (2011) *Relational Sociology. A New Paradigm for the Social Sciences* (London: Routledge).
- Dunning, E. and Mennell, S. (2003) *Norbert Elias: Sage Masters of Modern Social Thought*, 4 vols. (London: Sage).
- Durkheim, E. (1982) "The Rules of Sociological Method." In S. Lukes (ed.), *Durkheim: The Rules of Sociological Method and Selected Texts on Sociology and Its Method* (New York: The Free Press).
- Edwards, G. (2009) "Mixed Methods Approaches to Social Network Analysis," National Centre for Research Methods (UK) Review Paper.
- Elder-Vass, D. (2007) "For Emergence: Refining Archer's Account of Social Structure," *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 37(1): 25–44.
- Elder-Vass, D. (2010) *The Causal Power of Social Structures. Emergence, Structure and Agency* (London: Cambridge University Press).
- Elias, N. (1956) "Problems of Involvement and Detachment," *The British Journal of Sociology*, 3: 226–252.
- Elias, N. (1978 [1970]) *What is Sociology?* (New York: Columbia University Press).

- Elias, N. (1983) *The Court Society* (Oxford: Blackwell). Elias, N. (1984) *The Civilising Process* (Oxford: Blackwell).
- Elias, N. (1987a) *Involvement and Detachment* (Oxford: Basil Blackwell). Elias, N. (1987b) "The Retreat of Sociologists into the Present," *Theory, Culture & Society*, 4: 223–247.
- Elias, N. (1991a). *The Symbol Theory*. Kilminster, R. (ed.) (London and Newbury Park: Sage Publications).
- Elias, N. (1991b). *The Society of Individuals* (Cambridge: Basil Blackwell) (Orig. pub. 1987.)
- Elias, N. (1992) *Time: An Essay* (Oxford: Blackwell).
- Elias, N. (1994 [1939]) *The Civilizing Process: Sociogenetic and Psychogenetic Investigations* (Oxford: Blackwell Publishing Ltd).
- Elias, N. (2000). *The Civilizing Process: The History of Manners and State Formation and Civilization*. Translated by E. Jephcott. Revised ed. (Oxford: Blackwell).
- Elias, N. (2001) *The Society of Individuals* (London: Continuum).
- Elias, N. (2009a) "The Sciences: Towards a Theory." In R. Kilminster and S. Menell (eds.), *Essays I: On the Sociology of Knowledge and the Sciences, The Collected Works of Norbert Elias Volume 14* (Dublin: University College Dublin Press), pp. 66–84.
- Elias, N. (2009b) "What is the Role of Scientific and Literary Utopias for the Future?" In R. Kilminster and S. Menell (eds.) *Essays I: On the Sociology of Knowledge and the Sciences, the Collected Works of Norbert Elias Volume 14* (Dublin: University College Dublin Press), pp. 269–287.
- Elliott, A. and Ray, L. J. (2003) *Key Contemporary Social Theorists* (Malden, MA: Blackwell Publishers).
- Elliott, S. (1999) *The Blackwell Reader in Contemporary Social Theory* (Malden, MA: Blackwell).
- Emerson, R. M. (1962) "Power-Dependence Relations," *American Sociological Review*, 27: 31–40.
- Emirbayer, M. (1997) "Manifesto for a relational sociology," *American Journal of Sociology*, 103(2): 281–317.
- Emirbayer, M. and Goodwin, J. (1994) "Network Analysis, Culture and the Problem of Agency," *American Journal of Sociology*, 99: 1411–1154.
- Emirbayer, M. and Goldberg, C. (2005) "Pragmatism, Bourdieu, and Collective Emotions in Contentious Politics," *Theory and Society*, 34: 469–518.

- Emirbayer, M. and Desmond, M. (forthcoming) *The Racial Order* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Emirbayer, M. and Johnson, V. (2008) "Bourdieu and Organizational Analysis," *Theory and Society*, 37: 1–44.
- Erickson, B. (1996) "Culture, Class and Connections," *American Journal of Sociology*, 102(1): 217–251.
- Feld, S. (1981) "The Focused Organisation of Social Ties," *American Journal of Sociology*, 86: 1015–1035.
- Feld, S. (1982) "Social Structural Determinants of Similarity among Associates," *American Sociological Review*, 47: 797–801.
- Fenwick, J., Barclay, L., and Schmied, V. (2002) "Learning and Playing the Game: Women's Experiences of Mothering in the Level II Nursery," *Journal of Neonatal Nursing*, 8(2): 58–64.
- Fenwick, J., Barclay, L., and Schmied, V. (2008) "Craving Closeness: A Grounded Theory Analysis of Women's Experiences of Mothering in the Special Care Nursery," *Women & Birth*, 21(2): 71–85.
- Fenwick, J., Barclay, L., and Schmied, V. (2001) "Struggling to Mother: A Consequence of Inhibitive Nursing Interactions in the Neonatal Nursery," *Journal of Perinatal & Neonatal Nursing*, 15(2): 49–64.
- Festinger, L. (1957) *A Theory of Cognitive Dissonance* (Stanford, CA: Stanford University Press).
- Fine, M. and Glendinning, C. (2005) "Dependence, Independence or Interdependence? Revisiting the concepts of 'care' and 'dependency,'" *Ageing and Society*, 25(4): 601–621.
- Foucault, M. (1980). "Two Lectures." In C. Gordon (ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977* (New York: Pantheon Books), pp. 78–108.
- Foucault, M. (1984) "Nietzsche, Genealogy, History." In P. Rabinow (ed.), *The Foucault Reader* (New York: Pantheon Books), pp. 76–102.
- Foucault, M. (1990) *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction*. Translated by R. Hurley. Vintage Books Edition (New York: Vintage Books). Original edition, 1976.
- Foucault, M. (1997) "What is Enlightenment?" In P. Rabinow (ed.), *Ethics, Subjectivity, and Truth: Essential Works of Michel Foucault 1954–1984, Volume I* (New York: The New Press), pp. 303–320.
- Fox, E. (2013) "Bourdieu's Relational View of Interactions: A Reply to Bottero and Crossley," *Cultural Sociology*, forthcoming.
- Freud, Sigmund (1948) *Civilization and Its Discontents* (London: Penguin Books).

- Friedman, M. (2000) "Autonomy, Social Disruption and Women." In K. Mackenzie and N. Stoljar (eds.), *Relational Autonomy: Feminist Perspectives on Autonomy, Agency, and the Social Self* (Oxford: Oxford University Press), pp. 35–51.
- Fuchs, S. (2001a) "Beyond Agency," *Sociological Theory*, 19(1): 24–40.
- Fuchs, S. (2001b) *Against Essentialism. A Theory of Culture and Society* (Cambridge, MA: Harvard University Press).
- Fuchs, C. (2003) "Globalization and Self-Organization in the Knowledge-Based Society," *tripleC – Cognition, Communication, Co-operation: Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 1(2): 105–169.
- Garfinkel, H. (1967) *Studies in Ethnomethodology* (Cambridge: Polity Press).
- Gatens, M. (1996) *Imaginary Bodies: Ethics, Power and Corporeality* (London: Routledge).
- Geras, N. (1983) *Marx and Human Nature: Refutation of a Legend* (London: Verso).
- Giddens, A. (1979) *Central Problems in Social Theory: Action, Structure, and Contradiction in Analysis* (California: University of California Press).
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society: Outline of a Theory of Structuration* (Cambridge: Polity Press).
- Giddens, A. (1991) *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age* (Cambridge: Polity Press).
- Gilbert, M. (1989) *On Social Facts* (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- Gilbert, M. (1996) *Living Together* (Lanham, MD: Rowman and Littlefield).
- Gilligan, C. (1982) *Psychological Theory and Women's Development* (Cambridge, NJ: Harvard University Press).
- Gilligan, C. (1985) "In a Different Voice: Women's Conceptions of Self and of Morality." In H. Eisenstein and A. Jardine (eds.), *The Future of Difference* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press).
- Gould, S. J. (1977) *Ever Since Darwin: Reflections in Natural History* (New York: W. W. Norton).
- Gouldner, A. W. (1970) *The Coming Crisis of Western Sociology* (London: Heinemann Educational Books Ltd.).
- Han, S. (2010) "Theorizing New Media: Reflexivity, Knowledge, and the Web 2.0," *Sociological Inquiry*, 80(2): 200–213.
- Harding, S. (1987) *Feminism and Methodology: Social Science Issues* (Bloomington, IN: Indiana University Press).
- Harvey, D. (2001) "Chaos and Complexity: Their Bearing on Social Policy Research," *Social Issues*, 1(2), <http://www.whb.co.uk/socialissues/harvey.htm> (accessed May 3, 2011).

- Hawking, Stephen (1988) *A Brief History of Time* (New York: Bantam Books).
- Hayles, K. (1991) *Chaos Bound: Orderly Disorder in Contemporary Literature and Science* (Ithaca, NY: Cornell University Press).
- Healy, K. (1998) "Conceptualising Constraint: Mouzelis, Archer and the Concept of Social Structure," *Sociology*, 32(3): 509–522.
- Hegel, G. (1979) *The Phenomenology of Spirit* (Oxford: Oxford University Press).
- Henry, C. (1997) "Eléments pour une théorie de l'individuation. Quand le domestique Mozart se prenait pour un libre artiste." In A. Garrigou and B. Lacroix (eds), *Norbert Elias, la politique et l'histoire* (Paris: La Découverte), pp. 192–212.
- Hield, F. and Crossley, N. (2014) "Tastes, Ties and Social Space: Exploring Sheffield's Folk World." In N. Crossley, S. McAndrew, and P. Widdop (eds.), *Social Networks and Musical Worlds* (London: Routledge).
- Ho, D. Y., Chan, S. F., and Zhang, Z. (2001) "Metarelational Analysis: An Answer to What's Asian about Asian Social Psychology?," *Journal of Psychology in Chinese Societies*, 2(1): 7–26.
- Hobbes, T. (1968) *Leviathan* (Harmondsworth: Penguin).
- Holmwood, J. (2009) "The Challenge of Global Social Inquiry," *Sociological Research Online*, 14(4), <http://www.socresonline.org.uk/14/4/13.html> (accessed May 2, 2011).
- Honneth, A. (1995) *The Struggle for Recognition* (Cambridge: Polity).
- Inglis, D. and Hughson, J. (2003) *Confronting Culture: Sociological Vistas* (Cambridge: Polity).
- Inglis, D. with Thorpe, C. (2012) *An Invitation to Social Theory* (Cambridge: Polity Press).
- Ingold, T. (1996) "From Trust to Domination: An Alternative History of Human- Animal Relationships." In A. Manning and J. Serpell (eds.), *Animals and Human Society: Changing Perspectives* (London: Routledge), pp. 1–22.
- Ingold, T. (2012) "Hunting and Gathering as Ways of Perceiving the Environment." In A. Gross and A. Valley (eds.), *Animals and the Human Imagination: A Companion to Animal Studies* (New York: Columbia UP), pp. 30–54.
- James, W. (2007 [1890]) *The Principles of Psychology, Volume 1* (New York: Cosimo Books).
- Joas, H. (1996) *The Creativity of Action* (Cambridge: Polity).
- Joignant, A. (2000) "Agent, structure et cognition. Questions de recherche à partir de la sociologie de Pierre Bourdieu et Anthony Giddens," *Cahiers inter- nationaux de Sociologie*, 108: 187–196.

- Kasper, D. V. S. (2011) "Finding Coherence in Sociology: (Finally!) A Foundational Theory." In Ieva Zake and Michael DeCesare (eds.), *New Directions in Sociology: Essays on Theory and Methodology in the 21st Century* (Jefferson, NC: McFarland), pp. 121–144.
- Kaspersen, Lars B. and Gabriel, N. (2008) "The Importance of Survival Units for Norbert Elias's Figurational Perspective," *The Sociological Review*, 56: 370–387.
- Keith, B. (2000). "Taking Stock of the Discipline: Some Reflections on the State of American Sociology," *The American Sociologist*, 31: 5–14.
- Keith, B. and Ender, M. G. (2004) "The Sociological Core: Conceptual Patterns and Idiosyncrasies in the Structure and Content of Introductory Sociology Textbooks, 1940–2000," *Teaching Sociology*, 32: 19–36.
- Keller, E. F. (2010) *The Mirage of a Space between Nature and Nurture* (Durham, NC: Duke University Press).
- Kemp, S. (2012) "Interest and Structure in Dualist Social Theory: A Critical Appraisal of Archer's Theoretical and Empirical Arguments," *Philosophy of the Social Sciences*, 42(4): 489–510.
- King, A. (1999) "Against Structure: A Critique of Morphogenetic Social Theory," *The Sociological Review*, 47(2): 199–227.
- King, A. (2000) "Thinking with Bourdieu against Bourdieu: A 'Practical' Critique of the Habitus," *Sociological Theory*, 1(3): 417–433.
- King, A. (2004) *The Structure of Social Theory* (London: Routledge).
- King, A. (2007) "Why I am Not an Individualist," *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 37(2): 211–219.
- King, A. (2010) "The Odd Couple: Margaret Archer, Anthony Giddens and British social theory," *The British Journal of Sociology*, 61: 253–260.
- Kivinen, O. and Piironen, T. (2006) "On the Limits of a Realist Conception of Knowledge: A Pragmatist Critique of Archerian Realism," *The Sociological Review*, 54(2): 224–241.
- Knorr-Cetina, K. D. (1981) *The Manufacture of Knowledge: An Essay on the Constructivist and Contextual Nature of Science*. (Oxford: Pergamon Press).
- Kohlberg, L. (1981) *The Philosophy of Moral Development* (San Francisco: Harper and Row).
- Kontopoulos, K. M. (1993) *The Logics of Social Structure* (New York: Cambridge University Press).
- Kuhn, Thomas S. (1996) *The Structure of Scientific Revolutions*. 3rd ed. (Chicago, IL: University of Chicago Press).

- Laclau, E. and Mouffe, C. (1987) "Post-Marxism without Apologies," *New Left Review*, 166: 79–106.
- Laing, R. D. (1960) *The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness* (Harmondsworth: Penguin).
- Lane, J. (2000) *Pierre Bourdieu: A Critical Introduction*. Sterling, VA: Pluto Press.
- Latour, B. (1987) *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers through Society* (Cambridge, MA: Harvard University Press).
- Latour, B. (1988) "Mixing Humans and Nonhumans Together: The Sociology of a Door-Closer," *Social Problems*, 35(3): 298–310.
- Latour, B. (1992) "Where Are the Missing Masses? The Sociology of a Few Mundane Artifacts." In W. E. Bijker and J. Law (eds.), *Shaping Technology/ Building Society: Studies in Sociotechnical Change* (Cambridge, MA: MIT Press), pp. 225–258.
- Latour, B. (1993) *We Have Never Been Modern*. Translated by C. Porter. (Cambridge, MA: Harvard University Press).
- Latour, B. (1996). "Do Scientific Objects Have a History? Pasteur and Whitehead in a Bath of Lactic Acid," *Common Knowledge*, 5(1):144–187.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social Sciences: An Introduction to Actor- Network Theory* (Oxford: Oxford University Press).
- Latour, B. and Strum, S. S. (1987) "Redefining the Social Link: From Baboons to Humans." *Social Science Information*, 26(4): 783–802.
- Law, J. (ed.) (1991) *A Sociology of Monsters: Essays on Power, Technology and Domination* (London: Routledge).
- Law, J. and Hassard, J. (eds.) (1999) *Actor Network Theory and After* (Oxford: Blackwell).
- Layder, Derek. (2003) "Social Reality as Figuration: A Critique of Elias' Conception of Sociological Analysis." In E. Dunning and S. Mennell (eds.), *Norbert Elias: Sage Masters of Modern Social Thought*, vol 4. (London: Sage), pp. 305–326.
- Lazarsfeld, P. and Merton, R. (1964) "Friendship as Social Process." In M. Berger, T. Abel, and C. Page. (eds.), *Freedom and Control in Modern Society* (New York: Octagon Books), pp. 18–66.
- Le Roux, B. and Rouanet, H. (2004) *Geometric Data Analysis* (Dordrecht: Kluwer).
- Le Roux, B. and Rouanet, H. (2010) *Multiple Correspondence Analysis* (London: Sage).
- Lemert, Charles C. (1995) *Sociology after the Crisis* (Boulder, CO: Westview Press).

- Lenski, Gerhard E. (2005) *Ecological-Evolutionary Theory: Principles and Applications* (Boulder, CO: Paradigm Publishers).
- Liston, K. and Mennell, S. (2007) "Figurational Sociology." In G. Ritzer (ed.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology* (London: Blackwell Reference Online) (accessed May 2, 2011).
- Lizardo, O. (2006) "How Cultural Tastes Shape Personal Networks," *American Sociological Review*, 71: 778–807.
- Lizardo, O. (2011) "Cultural Correlates of Ego-Net Closure," *Sociological Perspectives*, 54(3): 479–487.
- Lloyd, G. (1984) *The Man of Reason: "Male" and "Female" in Western Philosophy* (London: Methuen).
- Loveman, M. (1999a) "Comment: Is 'Race' Essential?," *American Sociological Review*, 64: 891–898.
- Loveman, M. (1999b) "Making 'Race' and Nation in the United States, South Africa, and Brazil: Taking Making Seriously," *Theory and Society*, 28: 903–927.
- Lupton, D. and Fenwick, J. (2001) " 'They've Forgotten that I'm the Mum': Constructing and Practising Motherhood in Special Care Nurseries," *Social Science & Medicine*, 53(8): 1011–1021.
- Luhmann, N. (1995) *Social Systems* (Stanford: Stanford University Press).
- Lydaki, A. (2010) "Geometry or Poetry? Issues of Methods and Techniques in Regional Research," *Quality & Quantity*, doi: 10.1007/s11135-010-9352-6.
- Lynd, S. and Franks, D. D. (2002) *Sociology and the Real World* (New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.).
- MacIntyre, Alasdair (1981) *After Virtue: A Study in Moral Theory* (Notre Dame: University of Notre Dame Press).
- Mackenzie, C. and Stoljar, N. (eds.) (2000) *Relational Autonomy: Feminist Perspectives on Autonomy, Agency, and the Social Self* (New York: Oxford University Press).
- Mandelbaum, M. (1984) "Societal Facts." In *Philosophy, History and the Sciences* (Baltimore, MD: The John's Hopkins University Press).
- Mark, N. (1998) "Birds of a Feather Sing Together," *Social Forces*, 77(2): 453–485.
- Mark, N. (2003) "Culture and Competition: Homophily and Distancing Explanations for Cultural Niches," *American Sociological Review*, 68(3): 319–345.
- Martin, J. L. (2009) *Social Structures* (Princeton, NJ, and Oxford: Princeton University Press).

- Martinez, I. and Arsuaga, J. L. (2004) *Green Fire: The Life Force, from the Atom to the Mind* (New York: Thunder's Mouth Press).
- Marx, K. (1959) *The Economic and Philosophic Manuscripts of 1844* (Moscow: Progress Publishers).
- Marx, K. (1964 [1844]). *Early Writings*. T. B. Bottomore (ed.) (New York: McGraw-Hill).
- Marx, K. (1970 [1845]). "Theses on Feuerbach." Supplement to K. Marx and F. Engels, *The German Ideology* (London: Lawrence and Wishart).
- Marx, K. (1970 [1845]). *The German Ideology*. (Lawrence and Wishart: London).
- Marx, K. (1973) *Grundrisse*. (Penguin: Harmondsworth).
- Marx, K. (1990). *Capital: A Critique of Political Economy, Volume I*. Translated by B. Fowkes (Toronto: Penguin Books Canada Ltd.). Original edition, 1867. Marx, K. (2000a). "Alienated Labour." In D. McLellan (ed.), *Karl Marx: Selected Writings* (Oxford: Oxford University Press), pp. 85–95.
- Marx, K. (2000b). "Wage-Labour and Capital." In D. McLellan(ed.), *Karl Marx: Selected Writings* (Oxford: Oxford University Press), pp. 273–294.
- Marx, K. (2009). *The 18th Brumaire of Louis Bonaparte*. 2nd ed. (LaVergne, TN: Wildside Press). Original edition, 1869.
- Marx, K. and Engels, F. (1976) "The German Ideology." In *Karl Marx, Frederick Engels: Collected Works, Volume 5, Marx and Engels: 1845– 47* (New York: International Publishers). See <http://lcn.loc.gov/73084671>
- Massey, D. S. (2005) *Strangers in a Strange Land: Humans in an Urbanizing World* (New York: W.W. Norton).
- McMullan, M. (1998) "The Day the Dogs Died in London," *The London Journal*, 22: 32–40.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, Self, and Society* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Mead, G. H. (1973) *L'esprit, le soi et la société* (Paris: PUF).
- Mead, G. H. (1980) *The Philosophy of the Present* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Meikle, S. (1985) *Essentialism in the Thought of Karl Marx* (London: Duckworth).
- Mennell, S. (1989) *Norbert Elias. Civilization and the Human Self-Image* (Oxford: Blackwell).
- Mennell, S. (1999) *Norbert Elias: An Introduction* (Dublin: University College Dublin Press).
- Mische, A. (2011) "Relational Sociology, Culture, and Agency." In J. Scott and P. Carrington (eds.), *Sage Handbook of Social Network Analysis* (London: Sage).

- Moore, E. R., Anderson, G. C., and Bergman, N. (2007) "Early Skin-to-Skin Contact for Mothers and Their Healthy Newborn Infants," *Cochrane Database Systematic Review*, 3(CD003519).
- Moore, A. (2010) "I and We Identities—An Eliasian Perspective on Lesbian and Gay Identities," *Sociological Research Online*, 15(4), <http://www.socreson-line.org.uk/15/4/10.html> (accessed May 2, 2011).
- Morris, M. (2004) "Editor's Introduction." In M. Morris (ed.), *Network Epidemiology: A Handbook for Survey Design and Data Collection* (Oxford and New York: Oxford University Press).
- Mouzelis, N. (2000) "The Subjective-Objective Divide: Against Transcendence," *Sociology*, 34(4): 741–762.
- Mouzelis, N. (2007) "Cognitive Relativism: Between Positivistic and Relativistic Thinking in the Social Sciences." In J. Powel and T. Owen (eds), *Reconstructing Postmodernism: Critical Debates* (New York: Nova Science Publishers).
- Newman, M., Barabási, L., and Watts, D. (2006) *The Structure and Dynamics of Networks* (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- Ollman, B. (1976) *Alienation: Marx's Conception of Man in Capitalist Society*, 2nd. ed. (Cambridge: Cambridge University Press).
- Parsons, T. (1951) *The Social System* (New York: The Free Press).
- Paulle, B., Heerikhuizen, B., and Emirbayer, M. (2012) "Elias and Bourdieu," *The Journal of Classical Sociology*, 12(1): 69–93.
- Pearson, S. J. (2011) *The Rights of the Defenseless: Protecting Animals and Protecting Children in the Gilded Age of America* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Peirce, C. S. (1933–1935) *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* (C. Hartshorne and P. Weiss, eds.) Vols 3, 4, 5 (Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press).
- Pels, D. (1998) *Property and Power in Social Theory. A Study in Intellectual Rivalry* (London and New York: Routledge).
- Peterson, R. (1992) "Understanding Audience Segmentation: From Elite and Mass to Omnivore and Univore," *Poetics*, 21: 243–258.
- Peterson, R. and Kern, R. (1996) "Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore," *American Sociological Review*, 61(5): 900–907.
- Pettit, P. and Schweikard, D. (2006) "Joint Actions and Group Agents," *Philosophy of the Social Sciences*, 36(1): 18–39.
- Phillips, B. (1999) "Confronting Our Tower of Babel," *Perspectives*, 21(4): 2–6.
- Pinker, S. (2002) *The Blank Slate: The Modern Denial of Human Nature* (New York: Penguin Books).

- Porpora, D. V. (1989) "Four Concepts of Social Structure," *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 19(2): 195–211.
- Powell, C. (2007). "What Do Genocides Kill? A Relational Conception of Genocide," *Journal of Genocide Research*, 9(4): 527–547.
- Powell, C. (2011). *Barbaric Civilization: A Critical Sociology of Genocide* (Montréal: McGill-Queen's University Press).
- Powell, C. (2012). "How Epistemology Matters: Five Reflexive Critiques of Public Sociology," *Critical Sociology*, 31(1): 87–104.
- Prandini, R. (2010) "Soggettività sociali riflessive: la costituzione di un 'noi' rif- lessivo," *Sociologia e Politiche Sociali*, 13(1): 81–113.
- Quilley, S. and Loyal, S. (2005) "Eliasiian Sociology as a 'Central Theory' for the Human Sciences," *Current Sociology*, 53(5): 809–830.
- Ramachandran, V. S. (2000) "Mirror Neurons and imitation learning as the driving force behind 'the great leap forward' in human evolution." June 1. Retrieved 2009, from *The Third Culture*: http://www.edge.org/3rd_culture/ramachandran/ramachandran_p1.html
- Ramachandran, V. S. (2004) *A Brief Tour of Human Consciousness* (New York: Pi Press).
- Reed, I. and Alexander, J. (2009) "Social Science as Reading and Performance: A Cultural-Sociological Understanding of Epistemology," *European Journal of Social Theory*, 12(1): 21–41.
- Rempel, G. R. (2004) "Technological Advances in Pediatrics: Challenges for Parents and Nurses," *Journal of Pediatric Nursing*, 19(1): 13–24.
- Ritvo, H. (1987) *The Animal Estate: The English and Other Creatures in the Victorian Age* (Cambridge, MA: Harvard UP).
- Ritzer, G. and Goodman, D. J. (2008) *Sociological Theory*, 7th ed. (Boston: McGraw-Hill).
- Rojek, C. (1986) "Problems of Involvement and Detachment in the Writings of Norbert Elias," *British Journal of Sociology*, 37(4): 584–596.
- Rule, J. B. (1994) "Dilemmas of Theoretical Progress," *Sociological Forum*, 9: 241–257.
- Sandel, M. J. (1982) *Liberalism and the Limits of Justice* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Sayer, A. (2011) *Why things Matter to People: Social Science, Values, Ethical Life* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Schinkel, W. (2007) "Sociological Discourse of the Relational: The Cases of Bourdieu and Latour," *The Sociological Review*, 55(4):707–729.
- Schinkel, W. and Tacq, J. (2004) "The Saussurean Influence in Pierre Bourdieu's Relational Sociology," *International Sociology*, 19(1): 51–70.

- Schmied, V. and Lupton, D. (2001) "Blurring the Boundaries: Breastfeeding and Maternal Subjectivity," *Sociology of Health & Illness*, 23(2): 234–250.
- Scott, J. (2000) *Social Network Analysis: A Handbook* (London: Sage).
- Searle, J. R. (1990) "Collective Intentions and Actions." In P. R. Cohen, J. Morgan, and M. E. Pollock (eds.), *Intentions in Communication* (Cambridge, MA: MIT Press), pp. 401–415.
- Searle, J. R. (1995) *The Construction of Social Reality* (London: Penguin).
- Searle, J. R. (2010) *Making the Social World* (Oxford: Oxford University Press).
- Seve, L. (1980) *Man in Marxist Theory and the Psychology of Personality*. Translated by John McGreal (Hassocks, UK: Harvester Press).
- Sewell, W. H., Jr. (1992) "A Theory of Structure: Duality, Agency, and Transformation." *American Journal of Sociology*, 98: 1–29.
- Sheehy, P. (2002) "On Plural Subject Theory," *Journal of Social Philosophy*, 33(3): 377–394.
- Shevelov, K. (2008) *For the Love of Animals: The Rise of the Animal Protection Movement* (New York: Henry Holt & Co.).
- Shibutani, T. (1955) "Reference Groups as Perspectives," *American Journal of Sociology*, 60(6): 562–569.
- Simmel, G. (1902) "The Number of Members as Determining the Form of the Group I & II," *American Journal of Sociology*, 8(1): 1–46 and 8(2): 158–196.
- Simmel, G. (1906) "The Sociology of Secrecy and Secret Societies," *American Journal of Sociology*, 11(4): 441–498.
- Simmel, G. (1950) *The Sociology of Georg Simmel*. Translated and edited by K. H. Wolff (New York: The Free Press).
- Simmel, G. (1955) *Conflict and the Web of Group Affiliations* (New York: The Free Press).
- Simmel, G. (1971) *On Individuality and Social Forms* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Singer, P. (2002) *Animal Liberation* (New York: Ecco).
- Smith, D. (1990) *The Conceptual Practices of Power: A Feminist Sociology of Knowledge* (Toronto: University of Toronto Press).
- Smith, D. and White, D. (1992) "Structure and Dynamics of the Global Economy," *Social Forces*, 70(4): 857–893.
- Snyder, D and Kick, E. (1979) "Structural Position in the World System and Economic Growth 1955–1970," *American Journal of Sociology*, 84(5): 1096–1126.
- Spiegel, J. S. (1983) *Transactions* (New York: Jason Aronson).

- Stacey, R. D., Douglas, G. and Shaw, P. (2000) *Complexity and Management: Fad or Radical Challenge to Systems Thinking?* (London: Routledge Publishing).
- Steglich, C., Srijders, T., and West, P. (2006) "Applying SIENA: An Illustrative Analysis of the Coevolution of Adolescents Friendship Networks, Taste in Music and Alcohol Consumption," *Methodology*, 2(1): 48–56.
- Steinmetz, G. (2011) "Bourdieu, Historicity, and Historical Sociology," *Cultural Sociology*, 5(1): 45–66.
- Stones, R. (2001) "Refusing the Realism-Structuration Divide," *European Journal of Social Theory*, 4(2): 177–197.
- Swartz, D. (1997) *Culture and Power: The Sociology of Pierre Bourdieu* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Tabbone, S. (1993) *Norbert Elias: Un ritratto intellettuale* (Il Mulino: Saggi).
- Taylor, C. (1985a) *Philosophy and the Human Sciences* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Taylor, C. (1985b) "Self-Interpreting Animals." In *Human Agency and Language* (Cambridge, Cambridge University Press), pp. 35–76.
- Thompson, E. P. (1978) *The Poverty of Theory and Other Essays* (New York: Monthly Review Press).
- Tooby, J. and Cosmides, L. (1992) "The Psychological Foundations of Culture." In J. H. Barkow, L. Cosmides, and J. Tooby (eds.), *The Adapted Mind: Evolutionary Psychology and the Generation of Culture* (New York, NY: Oxford University Press), pp. 19–136.
- Trut, L. N. (1999) "Early Canid Domestication: The Farm-Fox Experiment," *American Scientist*, 87(2): 160–169.
- Tsekeris, C. (2010a) "Chaos and Unpredictability in Social Thought: General Considerations and Perspectives," *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 27(2): 34–47.
- Tsekeris, C. (2010b) "Relationalism in Sociology: Theoretical and Methodological Elaborations," *Facta Universitatis. Series: Philosophy, Sociology, Psychology and History*, 9(1): 139–148.
- Tsekeris, C. and Lydaki, A. (2011) "The Micro-Macro Dilemma in Sociology: Perplexities and Perspectives," *Sociologija*, 53(1): 67–82.
- Tsivacou, I. (2005) "The Ideal of Autonomy from the Viewpoint of Functional Differentiation/Integration of Society," *Systems Research and Behavioral Science*, 22: 509–524.
- Tsoukas, H. and Hatch, M. J. (2001) "Complex Thinking, Complex Practice: The Case for a Narrative Approach to Organizational Complexity," *Human Relations*, 54(8): 979–1013.

- Tuomela, R. (2010) *The Philosophy of Sociality* (Oxford: Oxford University Press).
- Turner, J. (2004) "Is Grand Theory Dead and Should Sociology Care? A Reply to Lamont," *Perspectives*, 27(2): 2–12.
- Turner, S. P. and Turner, J. H. (1990). *The Impossible Science: An Institutional Analysis of American Sociology* (Newbury Park, CA: Sage Publications).
- Turner, S. (1994) *The Social Theory of Practices* (Chicago, IL: University of Chicago Press).
- Turner, S. (2002) *Brains/Practices/Relativism: Social Theory after Cognitive Science* (Chicago, IL, and London: University of Chicago Press).
- Urry, J. (2003) *Global Complexity* (Cambridge: Polity Press). van Krieken, R. (1998) *Norbert Elias* (London: Routledge).
- Van Teijlingen, E. , Lowis, G., and McCafery, P. (eds.) (2004) *Midwifery and the Medicalization of Childbirth: Comparative Perspectives* (New York: Nova Science Publishers).
- Vandenbergh, F. (1999a) "The Real is Relational: An Epistemological Analysis of Pierre Bourdieu's Generative Structuralism," *Sociological Theory*, 17(1): 33–67.
- Vandenbergh, F. (1999b) "Obituary—Niklas Luhmann, 1927–1998: Systemic Supertheorist of the Social," *Radical Philosophy*, 94: 54–56.
- Vandenbergh, F. (2005) "The Archers: A Tale of Folk (Final Episode?)" (Review of Archer, M.: Structure, Agency and the Internal Conversation), *European Journal of Social Theory*, 8(2): 227–237.
- Vandenbergh, F. (2007) "Avatars of the Collective. A Realist Theory of Collective Subjectivities," *Sociological Theory*, 25(4): 295–324.
- Veblen, T. (2001) *The Theory of the Leisure Class* (New York: The Modern Library [Classics]).
- Waldrop, M. (1992) *Complexity* (New York: Simon & Schuster).
- Walsh, D. J. (2010) "Childbirth Embodiment: Problematic Aspects of Current Understandings," *Sociology of Health & Illness*, 32: 486–501.
- Wasserman, S. and Faust, K. (1994) *Social Network Analysis* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Watts, D. (1999) *Small Worlds* (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- Weber, M. (1978) *Economy and Society* (Berkeley, CA: University of California Press).
- Wechkin, M. S., Masserman, J., and Terris, W. (1964) "Shock to a Conspecific as an Aversive Stimulus," *Psychonomic Science*, 1: 47–48.
- Wellman, B. (1983) "Network Analysis: Some Basic Principles." In R. Collins (ed.), *Sociological Theory* (San Francisco: Jossey-Bass), pp. 155–200.

- Wellman, B. (1997) "Structural Analysis: From Method and Metaphor to Theory and Substance." In B. Wellman and S. D. Berkowitz (eds.), *Social Structures. A Network Approach* (Bingley, UK: Emerald), pp. 19–61.
- Wellman, B. and Berkowitz, S. D. (1997) "Introduction: Studying Social Structures." In B. Wellman and S. D. Berkowitz (eds.), *Social Structures. A Network Approach* (Bingley, UK: Emerald), pp. 1–14.
- White, H. (1992) *Identity and Control: A Structural Theory of Social Action* (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- Wigert, H., et al. (2006) "Mothers' Experiences of Having Their Newborn Child in a Neonatal Intensive Care Unit," *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 20(1): 35–41.
- Wiley, N. (1994) *The Semiotic Self* (Cambridge: Polity Press).
- Willis, P. (1978) *Profane Culture* (London: Routledge & Kegan Paul Ltd.).
- Willis, P. (1990) *Common Culture* (Boulder, CO: Westview).
- Willis, P. (2000) *The Ethnographic Imagination* (Cambridge: Polity Press).
- Wilson, E.O. (1998). *Consilience: The Unity of Knowledge* (New York: Vintage Books).
- Zald, M. (1991) "Sociology as a Discipline: Quasi-Science and Quasi-Humanities." *The American Sociologist*, 22: 165–187.
- Zamagni, S. (2011) "The Proximate and Remotes Causes of a Crisis Foretold." In J. T. Raga and M. A. Glendon (eds.), *Crisis in a Global Economy: Re-planning the Journey* (Vatican City: Vatican City Press).

Dizin

- Ağlar, 16, 194, 197, 198, 199,
201, 202, 211, 222, 223
- Ahlak, 38, 40, 89, 91
- Aktör-Ağları, 64
- Aktörler, 27, 202, 213, 216, 220
- Alan, 174
- Althusser, Louis, 55, 59, 80,
148, 209, 292, 325
- Anne ve Çocuk, 22
- Anti-Hümanizm, 80
- Anti-Özcülük, 63
- Archer, Margaret, 6, 10, 23,
26, 27, 56, 62, 79, 80, 81, 82,
83, 84, 86, 87, 91, 97, 225,
226, 236, 237, 249, 255, 256,
263, 264, 265, 266, 267, 270,
273, 277, 280, 284, 302, 325,
326, 330, 331, 335, 336, 344
- Aristotle, 329
- Autonomy, 329, 334, 338, 343
- Aydınlanma, 19, 35
- Ayrılma, 43
- Bağımlılık, 24, 36, 38, 49, 101,
119, 122, 128, 147, 181, 260
- Bağıntı, 209
- Bağlı Olma, 287
- Bearman, Peter, 145, 201, 315,
326
- Becker, Howard, 255, 275, 281,
283, 326, 327
- Bedensel Yatkinlik, 211
- Beğeniler, 27, 203, 204, 207,
211, 212, 216, 218, 219, 223
- Beğeniler, 26, 193, 202, 207
- Benhabib, Seyla, 16, 33, 36, 37,
38, 39, 326
- Benlik, 142, 147, 150
- Benlik, 147
- Bilimler Arası İlişkiler, 119
- Bilinç, 12, 65, 67, 159, 164, 172,
177, 190, 310
- Birey Bulutu, 207, 216
- Bireycilik, 35
- Blau, Peter, 26, 195, 218, 220,
221, 326
- Blok-Modelleme, 201
- Blumer, Herbert, 255, 275,
279, 281, 283, 326
- Bourdieu, Pierre, 6, 7, 9, 10,
11, 16, 20, 23, 24, 25, 26,
113, 114, 127, 129, 131, 133,
134, 142, 143, 145, 146, 147,

- 148, 156, 157, 158, 159, 167,
168, 170, 171, 172, 173, 174,
175, 176, 177, 178, 179, 180,
181, 182, 183, 184, 186, 187,
189, 193, 194, 202, 205, 206,
207, 208, 209, 210, 211, 212,
213, 214, 215, 216, 218, 219,
220, 221, 222, 223, 255, 264,
265, 267, 285, 289, 302, 311,
315, 316, 317, 319, 320, 327,
328, 330, 332, 333, 335, 336,
337, 340, 341, 343, 344
- Brubaker, Rogers, 46, 317, 328
- Chodorow, Nancy, 16, 21, 33,
35, 36, 37, 41, 329
- Comte, Auguste, 30, 142, 329
- Cooley, Charles, 117, 294, 329
- Crossley, Nick, 6, 21, 26, 33,
38, 43, 44, 49, 50, 53, 54, 56,
60, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 72,
75, 79, 81, 92, 94, 114, 115,
129, 170, 193, 194, 195, 199,
200, 203, 205, 213, 236, 252,
255, 257, 292, 319, 327, 330,
333, 335
- Çatışma, 15, 105, 182, 201, 219
- Çevre, 225, 320, 321
- Çıkar Çatışması, 182
- Çoğul Özne, 231
- Çoklu Mütekabiliyet Analizi,
210
- Dépelteau, François, 1, 2, 3, 5,
15, 28, 330
- Derrida, Jacques, 23, 80, 87,
331
- Descartes, René, 43, 94
- Dewey, John, 152, 219, 255,
273, 283, 320, 331
- Distinction, 326, 327
- Doğum, 46, 47, 48
- Donati, Pierpaolo, 21, 23, 53,
54, 55, 70, 75, 79, 80, 81, 82,
83, 84, 86, 87, 88, 89, 91, 95,
96, 97, 113, 114, 115, 117,
227, 236, 238, 244, 248, 249,
252, 254, 255, 256, 263, 264,
265, 266, 271, 272, 277, 288,
292, 325, 326, 331
- Durkheim, Emile, 16, 17, 92,
114, 148, 257, 259, 261, 288,
331
- Düalist Karşıtlı, 141
- Düşünümsellik, 11, 12, 27,
144, 151, 153, 154, 187, 225,
226, 227, 228, 229, 234, 235,
240, 245, 246, 247, 248, 264,
271, 314, 322
- Ego ve Alter, 240, 241, 243,
244, 248
- Eleştirel Realizm, 81, 110, 236,
263, 265, 271, 273, 321
- Elias, Norbert, 6, 7, 10, 16, 20,
23, 24, 25, 44, 113, 114, 117,
118, 119, 122, 123, 125, 127,
129, 130, 132, 133, 139, 140,
141, 142, 143, 144, 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 157, 158,
159, 160, 161, 162, 164, 165,
166, 168, 169, 182, 189, 195,

- 196, 215, 255, 281, 283, 285,
289, 290, 294, 296, 297, 307,
309, 316, 320, 330, 331, 332,
335, 336, 337, 339, 340, 341,
343, 344
- Emek, 22, 40, 65, 66, 68, 71, 73,
74, 75, 77, 113, 116, 202,
265, 287, 292, 296, 298, 299,
300, 303, 311, 313
- Emirbayer, Mustafa, 6, 16, 29,
53, 54, 56, 57, 60, 63, 71, 78,
114, 116, 144, 145, 146, 167,
168, 169, 199, 236, 256, 257,
274, 282, 301, 315, 316, 317,
320, 332, 333, 340
- Epistemolojik Teyakkuz, 29
- Eş-Belirlenimcilik, 263, 264
- Eş-Belirlenimcilik, 271
- Etkileşim, 16, 44, 60, 63, 67, 72,
130, 141, 144, 152, 157, 195,
196, 197, 213, 215, 216, 217,
222, 223, 236, 248, 257, 259,
261, 263, 267, 271, 274, 289,
293, 295, 297, 307, 308
- Etkileşimcilik, 279
- Etkileşimin Indirgenemezliği,
44, 50
- Evcil Hayvanlar, 97, 107, 108,
109
- Evcilleşme, 98
- Fail, 18, 110, 148, 151, 155, 176,
267, 287, 302
- Feminizm, 33, 34, 48, 51
- Foucault, Michel 16, 23, 80,
114, 209, 285, 289, 293, 297,
305, 331, 333
- Freud, Sigmund, 333
- Fuchs, Stephen, 143, 144, 148,
161, 261, 334
- Garfinkel, Harold, 285, 309,
334
- Genelleştirilmiş Öteki, 38, 39,
152, 154
- Geras, Norman, 61, 334
- Giddens, Anthony, 61, 114,
142, 143, 155, 156, 158, 159,
161, 183, 264, 265, 267, 302,
334, 335, 336
- Gilbert, Margaret, 27, 227,
230, 231, 334
- Gilligan, Carol, 21, 35, 36, 40,
41, 334
- Gouldner, Alvin, 190, 334
- Güç, 9, 36, 59, 135, 141, 144,
155, 185, 195, 201, 247, 248,
252, 272, 293
- Habitus, 129, 130, 156, 157,
159, 171, 172, 179, 183, 327,
330, 336
- Hayvanlar, 23, 65, 79, 81, 88,
91, 95, 97, 98, 102, 103, 104,
107, 108, 109, 153, 320
- Hegel, 16, 75, 213, 335
- Hermenötik, 244
- Hobbes, Thomas, 35, 335
- Homo Clausus, 151
- Homo Economicus, 151
- Homofili, 211

- Hümanizm, 79, 80, 86, 91, 94,
96
- İçgüdü, 89, 91
- İktidar, 16, 74, 169, 171, 173,
177, 190, 201, 256, 260, 293,
298
- İletişim, 20, 126, 153, 165, 219,
263, 298
- İlişkisel Bireycilik, 37
- İlişkisel Farklılık, 48, 51
- İlişkisel Özerklik, 35
- İndirgemecilik, 75, 77, 79, 124,
292
- İnhumanizm, 81
310, 311, 320, 321
- İnsan, 35, 37, 61, 62, 72, 73, 79,
82, 83, 87, 88, 89, 91, 93, 94,
104, 120, 125, 132, 152, 163,
271
- İnsan Doğası, 22, 61, 117, 165
- İnsansızcılık, 23
- İş, 10, 66, 69, 177, 214, 221,
242, 249, 274, 277, 279, 299,
305
- İşbirliği, 138, 195, 201, 235, 247
- İşlev, 25, 55, 96, 127, 135, 172,
175, 189
- İşlevselcilik, 15, 252
- James, Henry, 294, 327, 335
- Kaos, 25, 143, 162, 163, 323
- Karmaşıklık, 120, 121, 138, 163
- Karmaşıklık Teorisi, 163
- Karşılıklı Bağımlılık, 17, 22,
24, 35, 44, 49, 50, 51, 112,
120, 121, 124, 125, 126, 127,
128, 135, 137, 141, 150, 156,
157, 160, 164, 201, 274, 312
- Kategorik Yaklaşımlar, 315
- Kendiliğinden Faaliyet, 274
- King, Anthony, 99, 100, 129,
243, 254, 255, 265, 274, 275,
277, 280, 281, 336
- Kohlberg, Lawrence, 38, 40,
336
- Konsensüs, 10, 29, 30
- Kuhn, Thomas, 29, 30, 180,
252, 336
- Latour, Bruno, 16, 23, 64, 69,
79, 80, 110, 254, 255, 257,
275, 281, 283, 285, 291, 299,
303, 309, 337, 341
- Loveman, Mara, 317, 338
- Luhmann, Niklas, 55, 145,
154, 162, 255, 338, 344
- Mark, Noah, 7, 26, 89, 145,
202, 213, 218, 219, 220, 221,
338
- Marx, Karl, 10, 16, 22, 44, 54,
57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65,
66, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 75,
76, 78, 142, 147, 285, 292,
297, 299, 301, 309, 311, 316,
317, 334, 339, 340
- Materyalizm, 22, 53
- Mead, George Herbert, 24, 38,
44, 142, 143, 152, 153, 154,
196, 255, 293, 339
- Metodolojik, 10, 20, 29, 30, 75,
94, 137, 139, 142, 144, 145,
148, 154, 156, 161, 165, 168,

- 187, 196, 222, 228, 252, 253,
259, 261, 263, 268, 277, 302
- Metodolojik Bireycilik, 277
- Mikro-Makro, 165
- Mill, John Stuart, 85
- Mishe, Ann, 114, 255, 262
- Monizm, 310
- Mülkiyet İlişkileri, 67, 74
- Müştereklik, 40
- Nedensellik, 164, 270
- Normatif, 82, 86, 87, 88, 142,
162, 260, 311
- Nöral Ağlar, 125, 131, 132
- Nöronlar, 111, 120, 131
- Ontoloji, 273, 319
- Ontolojik Güvenlik, 183
- Öncüller, 76, 125
- Öngörülemezlik, 160
- Örgütsel Analiz, 317
- Özcülük, 57, 59, 61, 63, 71,
143, 292, 306
- Özerklik, 35, 38, 49, 175, 177
- Öznellik, 27, 37, 95, 151, 159,
227, 294, 307, 308
- Paradigma, 25, 29, 31, 53, 110,
115, 170, 178, 184, 188, 190,
252, 253, 282, 283, 316, 318
- Parsons, Talcott, 55, 145, 148,
259, 261, 301, 340
- Planlanmamış Düzen, 143,
160, 163
- Platon, 58
- Post-Hümanizm, 80
- Rasyonel, 55, 65, 91, 148, 151,
154, 159, 160, 169, 172, 182,
184, 277, 315
- Rasyonel Seçim Teorisi, 277,
315
- Realizm, 87, 265
- Regresyon Analizi, 209
- Saussure, Ferdinand De, 170,
172, 209
- Searle, John, 27, 227, 228, 229,
231, 233, 342
- Sembolik Etkileşimcilik, 193,
252
- Sermaye, 25, 75, 170, 173, 175,
178, 179, 183, 189, 193, 205,
207, 210, 214, 292
- Sınıf, 16, 35, 38, 54, 67, 74, 149,
177, 182, 211, 212, 217, 221
- Simmel, Georg, 10, 16, 44, 54,
142, 167, 196, 201, 202, 259,
261, 289, 342
- Smith, Dorothy, 200, 285, 309,
311, 342
- Somers, Margaret, 315
- Şeyleştirme, 143, 150, 283
- Şiddet, 82, 103, 201
- Tanuma Edimleri, 307
- Tanınma Mücadelesi, 212
- Tarafsızlık, 169
- Tarihsel Materyalizm, 66, 67,
71, 73, 77
- Teknoloji, 46, 47, 135
- Teleoloji, 73, 75, 76, 77
- Tilly, Charles, 10, 114, 145, 255,
315, 320

- Toplumsal Ağ Analizi, 115
Toplumsal Ağlar, 27, 144, 173,
323
Toplumsal Alan, 188
Toplumsal Cinsiyet, 22, 34, 37,
41, 42, 51, 52, 97, 197, 220,
222, 257
Toplumsal Değişim, 71, 73,
126, 128, 160, 275
Toplumsal Etkileşim, 154, 160,
218, 232, 294
Toplumsal Hareketler, 102,
262, 282, 320
Toplumsal İnşa, 159, 310
Toplumsal Olgu, 272, 282, 283
Toplumsal Uzam, 206, 210,
212, 216, 220, 222, 223
Toplumsal Yapı, 78, 259, 260,
261, 264, 272, 276, 278
Tözcülük, 10, 71
Üretim İlişkileri, 22, 66, 70, 71,
74, 77
Weber, Max, 16, 142, 148, 185,
279, 283, 288, 344
Wellman, Barry, 114, 144, 252,
255, 257, 258, 259, 260, 266,
344, 345
White, Harrison, 20, 96, 114,
145, 200, 255, 315, 342, 345
Wittgenstein, Ludwig, 180,
226
Yanlış Tanıma, 173, 179
Yapı, 28, 287, 301, 302, 307
Yapısalcılık, 53, 144, 147, 209
Yaşam Tarzı, 135, 137
Yatkınlık, 174, 207